

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ
«ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ»

МАТЕРІАЛИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

20 листопада 2023 року

**м. Київ
2023**

УДК 339.98

Рекомендовано до друку Вченою радою ДНДІМЕ
(протокол № 10 від 30 листопада 2023 р.)

Економіка України в умовах воєнного часу: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 20 листопада 2023 р. – К.: ДНДІМЕ, 2023. –87 с.

Організаційний комітет:

Галасюк Віктор Валерійович – начальник відділу модернізації механізмів управління економікою ДНДІМЕ, доктор економічних наук.

Гужва Ігор Юрійович – д.е.н., перший заступник директора ДНДІМЕ.

Іванов Євген Іванович – начальник відділу аналізу і прогнозування міжнародної торгівлі ДНДІМЕ, кандидат економічних наук.

Квач Ярослав Петрович – головний науковий співробітник відділу фінансової політики ДНДІМЕ, доктор економічних наук.

Неботов Петро Григорович – директор Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки, кандидат економічних наук.

Онищенко Володимир Пилипович – головний науковий співробітник відділу модернізації механізмів управління економікою ДНДІМЕ, доктор економічних наук.

Пелехов Сергій Петрович – вчений секретар ДНДІМЕ, кандидат технічних наук.

ISBN: 978-617-7047-50-5

У збірнику представлено виклад доповідей та матеріалів, поданих на III Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Економіка України в умовах воєнного часу», яка відбулася на базі Державного науково-дослідного інституту інформатизації і моделювання економіки 20 листопада 2023 року

© ДНДІМЕ, 2023.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні пані та панове!

Хочу розпочати вітальне слово з подяки силам безпеки та оборони України, завдяки щоденному подвигу яких ми маємо можливість надалі жити і працювати на благо нашої Батьківщини. Також прошу хвилиною мовчання вшанувати тих наших захисників та захисниць, які у боротьбі за нашу свободу та незалежність віддали найцінніше – власне життя. Вічна пам'ять героям!

Щиро вдячний всім науковцям, які у цей надскладний для України час безупинно працюють над пошуком шляхів та механізмів подолання тих безпрецедентних викликів для вітчизняної економіки, що постали з початком широкомасштабного вторгнення російського агресора у нашу країну. В рамках проведення III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Економіка України в умовах воєнного часу» ми ставимо за мету обговорити поточні напрацювання вчених-економістів з питань подолання наслідків воєнних дій та пошуку інструментів збереження й зміцнення господарського механізму України в умовах війни.

Масштаб й обсяг завдань в економіці, що потребують невідкладного вирішення, дійсно вражають: від релокації підприємств до подальшої мілітаризації виробництва, від механізмів страхування воєнних ризиків до структурної трансформації господарської системи у роки повоєнної відбудови, від подолання блокади торгових шляхів до набуття членства в Європейському Союзі та НАТО. На їх вирішення підуть десятиріччя невтомної праці громадян України у тісному співробітництві з нашими західними партнерами.

Бажаю всім учасникам конференції плідної праці, конструктивного діалогу та нових інтелектуальних здобутків, що сприятимуть розвитку вітчизняної науки і зміцненню української економіки перед загрозами воєнного часу.

Петро Неботов

кандидат економічних наук, директор
Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Онищенко В.П. Соціальний капітал як основа формування нової України	6
Гужва І.Ю. Окремі пропозиції щодо відновлення і розвитку України в умовах війни.....	9
Іванов Є.І. Механізми забезпечення розвитку переробної промисловості України в умовах війни.....	12

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Антипов В.І. Європейський зелений курс як механізм протидії глобальним кліматичним змінам	16
Бессонов Р.О. Європейський досвід державного регулювання легкої промисловості	20
Вербицький Д.А. Перспективи виробництва і використання біогазу в Україні	23
Зінов'єва О.В. Еволюція комунікаційної взаємодії між бізнесом і державою в Україні	26
Марченко Д.О. Державне регулювання фінансування системи охорони здоров'я в Україні.....	31
Когут О.Ю. Передумови інтеграції України до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу	34
Криворучко В.О. Форми публічно-сервісної діяльності у сфері містобудування	37
Лапченко В.І. Державне регулювання ринку телекомунікаційних послуг.....	40
Малюк Т.М. Європейська політика державної підтримки інвестицій у промисловість	43
Матицин І.В. Автоматизація бізнес-процесів в умовах інформатизації суспільства	46
Мельник В.М. Основні принципи відбудови української інфраструктури	49

Огреба Є.А. Вплив ОКР системи на підвищення інноваційності технологічних компаній.....	52
Шевченко С.Б. Методичні підходи до оцінювання ефективності конкурентної стратегії підприємства.....	56
СЕКЦІЯ 2. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК	
Бойко І.В. Державний кредит як інструмент фінансової підтримки промислових підприємств	59
Глухов В.В. Фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу в Україні	62
Ільченко В.О. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку державних цінних паперів в Україні	66
Помазан С.М. Finthech та їх вплив на ринок фінансових послуг.....	69
Руденко Р.М. Перспективи страхування інвестиційних проектів від воєнних ризиків в Україні.....	72
Фролов Д.С. Цифрова трансформація фондового ринку України.....	76
Шевчук А.Л. Теоретичні основи фінансування будівельних підприємств	80
Шевчук Є.О. Фінансово-економічні інструменти стимулювання ІТ в Україні	83

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Онищенко В.П.

*д.е.н., проф., головний науковий співробітник
відділу модернізації механізмів управління економікою
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНИ

Сьогодні говорити про конкретні шляхи відродження України зарано – йде війна і коли вона закінчиться – невідомо. Війна – екзистенційна, війна за цивілізаційну ідентичність та її існування. Сторони можуть програвати чи перемагати – але й далі ворогувати, тому що генетична непримиренність двох екзистенцій не передбачає кінця протистояння. Ні перемога, ні поразка нічого не міняють у цій дуальності. В цьому й всеосяжна суть екзистенційної війни, що ворогування – це стан. Це спротив не стільки мілітарний, скільки ідеологічний, культурний, мовний, базово-національний. Екзистенційна війна – це війна передовсім цивілізаційних матриць, а не лише боєприпасів. А тому мова повинна вестися не тільки у контексті як здобути перемогу, але й, принаймні, як зупинити війну на прийнятних для сторін умовах. На це мають бути націлені ми всі і надіятися на оптимальний варіант.

Основою перемоги та відродження України є її соціальний капітал (СК) та продукований ним людський капітал (ЛК), які між собою тісно пов'язані, а тому їх слід розглядати у діалектичній єдності. Більш детально цю проблему автор розглядав у раніше опублікованих роботах [1–3]. Для відтворення нової України потрібне нова людина, та її активна участь у формуванні та реалізації європейського СК. У цьому контексті, нагадаю слова М. Тетчер: «Багатство країни не обов'язково будується на власних природних ресурсах, воно досягне навіть при їх повній відсутності. Найголовнішим ресурсом є людина. Державі лише потрібно створити основу для розквіту таланту людей» [4]. СК держави – це здатність її громадян до ефективних спільних дій

у будь-якій сфері діяльності – на полі бою чи побудові нового післявоєнного суспільства, у якому пріоритетами будуть патріотизм, демократія, національний корпоративізм та націленість на успіх у розбудові держави.

Україні потрібна єдність. Єдність у всьому – війна, робота тощо. На жаль, Україна – розділена у культурному відношенні держава. На її території існують дві різні за своєю сутністю культури і, відповідно, соціуми – український і проросійський, і в деякій мірі, прорадянський. До речі, у цьому аспекті слід згадати знаменитий вислів С. Петлюри: не так страшні російські воші, як українські гниди.

Довіра між громадянами країни – основна характеристика соціального капіталу. Для цього державою мають бути створенні умови для формування високого рівня довіри, як між громадянами так і громадян до державних структур. А для цього потрібна така структура і зміст державного управління, у якій має бути мінімально можливий рівень централізованого прийняття рішень та керування їх втіленням. І розуміння цього є. Як показують дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), на сьогодні 66% українців вважають, що Уряд – це працівник, а люди мають бути керівниками, які здійснюють контроль за його діями. При цьому за останні 3 роки частка людей, які поділяють такий погляд, зросла з 55% до 66%. Щодо створення Уряду національної єдності, 37% українців позитивно ставляться до такої ініціативи, 38% ставляться нейтрально, а 19% – негативно [5].

Дослідження КМІС засвідчують, що порівняно з груднем 2022 р. у грудні 2023 р. зросла критика органів влади. Зокрема, частка тих, хто довіряє Верховній Раді, знизилася з 35% до 15%, а частка тих, хто не довіряє – зросла з 34% до 61%. Довіра Уряду знизилася з 52% до 26%, недовіра – зросла з 19% до 44%. Наразі 62% довіряють Президенту, а не довіряють – 18%. Абсолютну довіру в суспільстві зберігають Збройні сили – як і в грудні 2022 р., так і у 2023 р. 96% довіряють ЗСУ. Трохи знизилася довіра до СБУ, проте наразі більшість українців довіряють їй – 58% проти 16%, які не довіряють. Більш істотно знизилася довіра до поліції – з 58% у грудні 2022 р. до 41% у 2023 р. [5].

Необхідно чітко розуміти, що лідер ніколи не зможе створити велику державу, тому що вона, в першу чергу, відтворюється її

сильним громадянином. Бажати національного лідера, як правило авторитарного, та безоглядно йому вірити може тільки нерозвинуте суспільство, яке хоче тягар відповідальності за своє життя перекласти на когось. І, не дай Бог, лідером стане людина, яка не вартує цього. Як сказав В. Симоненко, «нема нічого страшнішого за необмежену владу в руках обмеженої людини». Історія знає таку ситуацію і найближчий приклад – Росія. Необхідно чітко визначити «хто є хто?». Яка ми країна – парламентська, парламентсько-президентська, президентська, хто та як приймає рішення і відповідає за них перед суспільством?

Реальність життя зіткана з наших уявлень, які формуються під тиском суспільних технологій релігійного, ідеологічного, політичного та соціального змісту, а у широкому змісті, під дією того, що ми називаємо цивілізаційний код суспільства та його культурою. Тому важливо знати, що і як може впливати на цю уяву та розробляти механізм, який би дозволяв формувати бажану модель економічного розвитку та відповідної економічної і соціальної поведінки людей. А тому необхідна активна інформаційна політика для стимулювання відродження України, метою якої має бути переконання світу, що вона є потенційно важливим суб'єктом міжнародних економічних і політичних відносин. Люди живуть минулим, а щоб жити краще, необхідно жити сьогоденням і майбутнім. Потрібно формувати у людей образи майбутнього, які б надихали їх на переформатування власного життя. Тому на суспільство слід здійснювати інформаційний тиск з метою формування у нього потрібної економічної ментальності та культури.

Література:

1. Онищенко В.П. Людський і соціальний капітал України в період повоєнного відновлення. *Економіка України*. 2023. №1. С.3–19.
2. Онищенко В.П. Цивілізаційний дискурс економічного розвитку України. *Вісник КНТЕУ*. 2012. №1. С.132–148.
3. Онищенко В.П. Соціальні передумови економічного розвитку України. *Економіка України*. 2017. №9. С. 19–37.
4. Thatcher M. *Statecraft. Strategies for a Changing World*. London: Harper Collins Publishers, 2002. P. 283.
5. Прес-релізи та звіти КМІС (21.12.23–09.01.24). Режим доступу: <https://www.kiis.com.ua/?cat=reports&lang=ukr>

Гужва І.Ю.
*д.е.н., перший заступник директора
Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки*

ОКРЕМІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У січні–вересні 2023 р. товарний експорт України склав \$27,1 млрд, що на 17,8% менше ніж за аналогічний період попереднього року (\$33,1 млрд), тоді як імпорт сягнув \$46,5 млрд, зрісши на 17,8% порівняно з січнем–вереснем 2022 року (\$38 млрд). Негативне сальдо торгівлі товарами зросло у 3,6 раза – з \$5,4 млрд за три квартали попереднього року (всього імпорт у 2022 році склав \$11,1 млрд) до рекордних \$19,4 млрд за три квартали року поточного [1].

Тривалий час відбувається примітивізація експорту: протягом 2007–2021 рр. частка товарів переробної промисловості у структурі експорту впала з 73,5 до 43,2%. З початком широкомасштабного вторгнення вона зменшилась до 34,8%, а за 9 місяців 2023 року склала всього 33,3%. Водночас частка відповідної продукції в імпорті поступово зростає. Найменшого рівня вона досягла у кризовий 2009 рік, склавши всього 52,2%. Відтоді вона збільшилась до 68,0% станом на 2021 р. З початком широкомасштабного вторгнення ця частка знизилась до 59,8%, однак за 9 місяців 2023 року підскочила до 63,0% [2].

Поряд з цим відбувається скорочення частки сектора переробної промисловості у ВВП протягом 2014–2021 рр. вона коливалась у межах 10,1–12,2%, а в результаті широкомасштабного вторгнення у 2022 році впала до 7,6% від ВВП [3]. Перед Україною постає завдання збільшити цей показник до рівня високорозвинених індустріальних країн світу.

Для цього існують реальні можливості та передумови, зокрема вихід на зовнішні ринки. У 2022 р. імпорт до країн ЄС продукції переробної промисловості з третіх країн склав \$4,76 трлн. Ємність європейського ринку для українських виробників сягає щонайменше \$1,04 трлн [4].

Для використання вказаного потенціалу необхідно залучити близько \$90 млрд для будівництва понад 500 заводів і фабрик для перероблення

сировини, заміщення імпорту в публічних закупівлях, інвестиційних витратах підприємств, споживчих витратах домогосподарства, а також для забезпечення несировинного експортного потенціалу.

Важливим напрямком державної політики для забезпечення такого результату є допомога у розбудові інфраструктури для виробників. Для цього слід внести зміни до порядків використання бюджетних коштів на фінансування індустріальних парків (ІП), ініціювати залучення 150 млн дол. США на реалізацію пілотного проекту з облаштування 5–7 ІП, забезпечити доступ до використання програми «Доступні кредити» 5-7-9» на облаштування парків та створити проектний офіс з реалізації пілотного проекту.

Додатковими інвестиційними стимулами можуть стати введення часткової компенсації капітальних інвестицій (КІ) через звільнення від податків згідно практики ЄС, удосконалення податкових стимулів для резидентів ІП, розумна дерегуляція. Реалізації вищевказаних ініціатив також сприятимуть:

- модифікація програми «5-7-9» – квота на інвестиційні кредити для промисловості 10 млрд грн під мінімальний відсоток. Цього можна досягти шляхом внесення змін до відповідної урядової постанови та залучення додаткового фінансування (300 млн дол США);

- банк/фонд розвитку промисловості для забезпечення проектного фінансування інвестиційних проектів (дешеві довгі гроші). Це потребує нового закону, залучення коштів (500 млн дол. США) та створення проектної групи;

- збільшення статутного капіталу експортно-кредитного агентства для кредитування експортних контрактів та страхування інвестицій від воєнних ризиків через залучення 300 млн дол. США.

Окремо слід звернути увагу на необхідність трансформації режиму зовнішньоторговельної діяльності. Протягом 2019–2021 рр. Україна в середньому експортувала 104,0 млн т сировинних ресурсів, зокрема зернових – 52,2 млн т, залізної руди – 41,6 млн т, олійних культур (насіння ріпаку, соняшнику, соєві боби) – 10,2 млн т. У 2022 р. експорт сировинних ресурсів скоротився до 70,6 млн т, у тому числі зернових – до 38,7 млн т, залізної руди – до 24,0 млн т, олійних культур (соєві боби, ріпак, насіння

соняшнику) – до 7,9 млн т [1]. Вартісні обсяги цього сировинного експорту склали \$15,76 млрд. Введення 10% військово-промислового збору з цього експорту забезпечить ДБУ додаткові \$1,5 млрд надходжень. Серед інших перспективних напрямків посилення державної політики за нинішніх умов доцільно виділити наступні:

- розширення сфери охоплення локалізації в публічних закупівлях на ліфти, кабелі, дорожнє обладнання, меблі та їх частини, продукцію легкої промисловості. Створення реєстру українських виробників;
- мобілізаційний план переробки сільськогосподарської сировини, що експортується в необробленому вигляді;
- надання пріоритету несировинному експорту товарів, посилення торгової дипломатії (визначення ключових 10 ринків збуту та товарів, просування яких мають взяти під опіку вищі посадові особи);
- надання пріоритету інвестиційній політиці (розробка ключових 10 інвестиційних проектів, що мають реалізовуватись під патронатом вищих посадових осіб держави);
- військово-промислова політика:
 - спеціальний для виробництва продукції ОПК (пільгові кредити; пільгове оподаткування);
 - ідентифікація потреб безпеки та оборони та розроблення механізмів забезпечення потреб продукцією українського виробництва;
 - огляд підприємств ОПК та переробної промисловості, що можуть задовольняти потреби безпеки і оборони.

Література:

1. Товарна структура зовнішньої торгівлі України / Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Merchandise: Intra-trade and extra-trade of country groups by product / UNCTAD Stat. URL: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/>
3. Manufacturing, value added (% of GDP) – Ukraine / World Bank data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.ZS?locations=UA>
4. International Trade in Goods: long-term indicators / Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/database>

Іванов Є.І.

*к.е.н., начальник відділу аналізу
та прогнозування міжнародної торгівлі,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Переробна промисловість з її тісними внутрішньо- і міжгалузевими зв'язками, високою капіталомісткістю та невичерпним потенціалом до підвищення продуктивності праці залишається одним з найважливіших драйверів економічного розвитку. В Україні вона досягнула найвищого рівня розвитку у 2007 р., однак з ряду причин відтоді зазнала значного скорочення. Так у 2021 р. індекс продукції переробної промисловості в Україні становив лише 66,3% від рівня 2007 р., а частка цього сектора економіки у вітчизняному ВВП за вказаний період зменшилась з 18,4% до 10,3% [1].

Широкомасштабне російське вторгнення у 2022 р. стрімко посилює негативні тенденції у вітчизняній переробній промисловості: падіння за рік склало 41,0%. В окремих галузях руйнівні наслідки були ще більші, зокрема індекс виробництва машинобудівної продукції скоротився на 43,1%, а в чорній металургії – на 66,5% [2]. Відбудова індустріального потенціалу України потребуватиме докорінних реформ в регуляторній політиці держави та залучення значних обсягів інвестицій. При цьому необхідно буде враховувати новітні виклики для розвитку глобальної економіки (зокрема, кліматичні) та євроінтеграційні устремління нашої країни. З огляду на вищевказане, найбільш перспективними напрямками активізації розвитку переробної промисловості України на сучасному етапі вбачаються:

– інтеграція у міжнародні ланцюги створення вартості (зокрема, у виробництві зеленої сталі, переробці критичної сировини для потреб країн ЄС, розвитку агропереробки, використанні переваг

Європейської стратегічної автономії, посиленні кооперації з виробниками продукції машинобудування в економічно розвинутих країнах тощо);

- заміщення імпорту продукції, яка раніше постачалась з Білорусі й РФ, передусім продуктів нафтопереробки, хімічних добрив, засобів догляду за рослинами, сільськогосподарської техніки, автомобільних шин, полімерних матеріалів, виробів з пластмас, деякої деревообробної продукції та ін.;

- нарощення виробництва будівельних матеріалів та обладнання, попит на які стрімко зростатиме у міру реалізації проектів з відбудови житла й інфраструктури (серед іншого, важливим є запуск виробництва вітчизняного термічно полірованого скла).

Для активізації вітчизняного промислового розвитку за вказаними напрямками необхідно посилити і розширити інструментарій державної підтримки, спроектований для вирішення нагальних проблем у галузях переробного виробництва. Відповідні реформи охоплюють:

1. Посилення механізму державного фінансування на облаштування індустріальних парків. Незважаючи на всі зусилля з доопрацювання та розширення відповідного законодавства, індустріальні парки в Україні досі перебувають на початковій стадії становлення. Одним із «вузьких місць», що стримує розвиток цього механізму, є брак підключення ІП до інженерних мереж і комунікацій. Бюджетних видатків на ці потреби вкрай недостатньо, в той час як, за даними Мінекономіки, майже кожне третє релоковане підприємство зіштовхується зі складнощами підбору ділянки, що принаймні частково відповідала б їх потребам в доступі до інженерних комунікацій та інфраструктури [3].

2. Запровадження механізму компенсації капітальних інвестицій капітальних інвестицій (КІ) через податки у відповідності до Керівних принципів Єврокомісії з регіональної державної допомоги [4]. Згідно з цими принципами, доцільно надати інвесторам деякі податкові пільги в обсязі, який частково покриватиме їх капіталовкладення у придбання чи модернізацію основних засобів та будівельні роботи.

Максимальний обсяг компенсації повинен залежати від масштабу КІ та рівня розвитку регіону за показниками доходів і зайнятості відносно середнього рівня по країні.

3. Запровадження механізму страхування інвестицій від воєнних та політичних ризиків. Наразі відповідне страхування можливе тільки для іноземних інвесторів через міжнародні організації (зокрема, MIGA) та відповідні спеціалізовані установи, що надають такі послуги для своїх резидентів. В Україні наразі триває законодавчих процес, спрямований на розширення функцій вітчизняного експортно-кредитного агентства (ЕКА) у цій сфері. У разі успішної реалізації даної реформи українські інвестори також отримають можливість страхувати капіталовкладення від воєнних ризиків. Однак реалізація цього інструменту на практиці потребуватиме й суттєвого розширення статутного капіталу Агентства.

4. Відновлення програми часткової компенсації вартості сільсько-господарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, що діяла протягом 2017–2021 рр. Ця програма, що передбачає надання 25-відсотковій компенсації фермерам вартості вітчизняної сільгосптехніки й обладнання, визнана однією з найуспішніших секторальних програм державної підтримки в Україні. За час її дії частка відповідної продукції українського виробництва на внутрішньому ринку збільшилась майже удвічі – з 16,8 до 33,0% [5]. З початком широкомасштабного вторгнення реалізацію програми було припинено, а зазначені здобутки втрачено. В бюджеті на 2024 р. передбачено відновлення фінансування в обсязі в 1 млрд грн, чого вкрай недостатньо з огляду на знецінення національної валюти, що відбулося протягом 2022–2023 рр.

5. Створення державного Банку розвитку, що надаватиме пільгові кредити на реалізацію довгострокових проектів стратегічного значення в галузі інфраструктури та промислового виробництва. Використання цього інструмента є надзвичайно важливим навіть для країн з високим рівнем розвитку, адже він допомагає подолати недоліки, що об'єктивно властиві ринкам капіталу. Вочевидь, за умов

необхідності відновлення економіки, зруйнованої війною, значення державного Банку розвитку зростає ще більше.

Реалізація вказаних заходів зробить значний внесок у формування передумов, необхідних для відновлення втрачених позицій вітчизняної переробної промисловості. Оскільки досягнення цієї мети вимагатиме реалізації комплексу багатьох взаємоузгоджених реформ, вбачається за доцільне розробити Стратегію промислового розвитку України з метою забезпечення цілісної і послідовної політики держави у цій сфері.

Література:

1. Manufacturing, value added (% of GDP) – Ukraine / World Bank data. URL:

<https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.ZS?locations=UA>

2. Індeksi промислової продукції за видами діяльності і основними промисловими групами (ОПГ) / Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

3. За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств – Тетяна Бережна / Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&title=ZaRikViiniVBilsh>

4. Communication from the Commission Guidelines on regional State aid 2021/C153/01 / European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021XC0429%2801%29>

5. Урядова програма здешевлення сільгосптехніки та обладнання вітчизняного виробництва у 2020 р. / Міністерство економіки України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka/kompensaciya-sg-tehniki>

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Антипов В.І.

*к.е.н., докторант відділу аналізу
та прогнозування міжнародної торгівлі,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС ЯК МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ГЛОБАЛЬНИМ КЛІМАТИЧНИМ ЗМІНАМ

У рамках стратегії Єврокомісії 2019–2024 рр., прийнятої у липні 2019 р., визначено шість пріоритетів діяльності ЄК, чільним з яких встановлено Європейський зелений курс (ЄЗК), покликаний зробити Європу першим кліматично нейтральним континентом з новітньою економікою, яка характеризується ефективним використанням ресурсів. ЄЗК офіційно представлений в Європарламенті 11.12.2019 р. і за своєю суттю є дорожньою картою перетворення Європи на перший кліматично нейтральний континент до 2050 року.

ЄЗК – це головна стратегія ЄС, спрямована на декарбонізацію усієї економіки, тобто перехід промислового, транспортно-енергетичного, сільськогосподарського секторів на технології, які унеможливають викиди парникових газів в атмосферу у розмірах, що перевищують їх природне поглинання рослинами та океанами. ЄЗК містить два основні блоки завдань: перший блок спрямований на розробку комплексної інструментарію глибокої трансформації економічної системи, другий – на забезпечення урахування критеріїв сталого розвитку в усіх сферах політики ЄС. До завдань першого блоку належать:

1. Посилення кліматичних амбіцій ЄС, що передбачає скорочення викидів ПГ із 40% до 50–55% у 2030 році (у порівнянні з 1990 роком) і досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 р., розширення системи торгівлі викидами ПГ, прийняття кліматичного акту, перегляд директиви з оподаткування енергії, введення механізму карбонового коригування імпорту (СВАМ) [1].

2. Розвиток чистої, доступної та безпечної енергії. Очікується, що кожна країна-член ЄС розробить національний план щодо свого внеску у загальноєвропейські цілі. Це має відбутися за рахунок посилення ролі відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), відмову від використання вугілля, перехід до біогазу, розкриття потенціалу сонячної та вітроенергетики. Окремим напрямом виступає розроблення програм, спрямованих на підвищення енергоефективності в житлових будівлях та модернізацію енергетичної інфраструктури через впровадження інноваційних технологій, інтелектуальних мереж тощо.

3. Посилення ролі чистої та циркулярної економіки у промисловості. Для цього буде розроблено нову промислову стратегію Європи (Green Deal Industrial Plan) і план дій з циркулярної економіки, спрямований на створення цілісної політики для сталих товарів та послуг з першочерговою метою запобігання утворенню відходів у процесі їх виробництва. Безумовним пріоритетом залишається декарбонізація та модернізація енергоємних галузей виробництва, на які припадають найбільші викиди ПГ, а саме – хімічної, металургійної, цементної [2]. Окремі зусилля будуть спрямовані на уникнення «грінвошингу», тобто зловживання зеленим маркуванням, і вдосконалення законодавства з питань відходів.

4. Підвищення енергоефективності та оптимізація використання ресурсів у будівництві та реконструкції. Кожна країна ЄС має ухвалити довгострокову стратегію з реконструкції і модернізації будівель громадського і приватного секторів, а також зняти національні бар'єри на шляху притоку інвестицій у підвищення енергоефективності соціального житла, шкіл, лікарень. На рівні ЄС очікується приведення регламенту будівельних матеріалів в частині проектування нових і реконструкції старих будівель у відповідність потребам економіки замкнутого циклу.

5. Прискорення переходу до сталої і смарт-мобільності. Переходу до смарт-мобільності має сприяти перегляд директиви про розбудову інфраструктури для альтернативних видів палива, про встановлення спільних правил для окремих видів комбінованих перевезень вантажів між країнами – членами ЄС, про стандарти викидів CO₂ для легкових автомобілів і мікроавтобусів, а також у сфері морського та авіаційного

транспорту, перегляд регламенту щодо розвитку транс'європейської транспортної мережі.

6. Створення чесної, здорової, екологічної системи харчування. Виконання цього завдання полягає передусім у прийнятті стратегії «Від ферми до виделки», метою якої стане створення нової продовольчої системи, що матиме нейтральний чи позитивний вплив на довкілля, допоможе пом'якшити наслідки кліматичних змін та зупинить втрату біорізноманіття.

7. Збереження та відновлення екосистеми та біорізноманіття. Для реалізації цього завдання передбачається: розширити коло існуючих об'єктів «Натура 2000» (мережа природоохоронних територій ЄС), що забезпечить суворий захист територій з високим біорізноманіттям та кліматичною цінністю; відновити пошкоджені екосистеми до 2030 р.; мобілізувати кошти для підтримання біорізноманіття та впровадження нової, посиленої системи управління екосистемами.

8. Забезпечення нульового забруднення довкілля, вільного від токсичних речовин. Для реалізації завдання планується: посилити моніторинг і заходи із запобігання забрудненню води, ґрунту та повітря; переглянути стандарти якості повітря ЄС й узгодити їх з рекомендаціями ВООЗ; переглянути заходи ЄС щодо боротьби із забрудненням, пов'язаним з діяльністю великих промислових об'єктів та удосконалити систему уникнення промислових аварій.

До другого блоку завдань увійшли: прагнення до зелених фінансів та інвестицій, забезпечення справедливого переходу; перехід до зелених національних бюджетів; активізація науково-дослідних і дослідно-конструкторських досліджень та заохочення інновацій у сфері декарбонізації; удосконалення системи освіти; реалізація принципу «не нашкодь».

ЄК підрахувала, що для досягнення поточних цілей у галузі клімату та енергетики до 2030 р. будуть необхідні додаткові щорічні інвестиції у розмірі 260 млрд євро, що становить близько 1,5% ВВП ЄС у 2018 р. [3]. Отже, масштаби інвестиційного завдання вимагають мобілізації як державного, так і приватного секторів. Тому ЄК було запропоновано розробити Інвестиційний план сталої Європи, покликаний мобілізувати

не менше 1 трлн євро інвестицій протягом наступного десятиліття, створити стимули для розблокування та перенаправлення державних та приватних інвестицій, а також надати підтримку державним органам та ініціаторам планування, розробки і реалізації стійких проєктів.

Весь спектр інструментів, доступних у рамках програми Horizon Europe, підтримає необхідні дослідження і інновації в рамках ЄЗК. Європейська рада з інновацій надасть фінансування, інвестиції в акціонерний капітал та послуги з прискорення бізнесу для стартапів з високим потенціалом та малих і середніх підприємств, щоб вони могли реалізувати проривні інновації у сфері декарбонізації, які можна швидко масштабувати на світових ринках.

Реалізація принципу «не нашкодь» полягатиме у наданні гарантій, що ініціативи ЄЗК досягають своїх цілей найефективнішим та найменш обтяжливим способом, а всі інші ініціативи Євросоюзу відповідають не підривають досягнень у сфері переходу до кліматично нейтральної Європи. З цією метою пояснювальна записка, що супроводжує законодавчі ініціативи, включатиме спеціальний розділ, який пояснює, як кожна нова ініціатива дотримується цього принципу.

Окрім вищезазначених завдань, ЄЗК також визначає Євросоюз як глобального лідера у просуванні та реалізації амбітної політики у сфері навколишнього середовища, клімату та енергетики у всьому світі.

Література:

1. Іванюта С.П., Якушенко Л.М. Європейський зелений курс і кліматична політика України : аналіт. доп. / за заг. ред. А.Ю. Сменковського. – Київ : НІСД, 2022. 95 с.
2. Матвеева О., Шевченко Л., Савостенко Т. Удосконалення підходів щодо поводження з побутовими відходами України у напрямі Європейського зеленого курсу. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9, № 3. С. 5-12.
3. Казьміна-Воронець Я.С. Адміністративно-правове регулювання впровадження "ЄЗК" в сільському господарстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2022. 21 с.

Бессонов Р.О.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В умовах динамічного економічного зростання і посилення світової конкуренції легка промисловість є однією з найважливіших галузей промисловості будь-якої країни світу. Легка промисловість органічно поєднана з іншими галузями економіки (транспорт, комунікації, важкою промисловістю, машинобудуванням, сільськогосподарським сектором) та сполучає провідні інновації з технологічними знаннями.

Закордонний досвід державної політики країн Європейського союзу свідчить, що для багатьох країн, які розвиваються, сфера виробництва промислових товарів народного споживання є одним із найпотужніших важелів розвитку економіки. Західна Європа, Середземноморський регіон і країни Східної Європи відіграють важливу роль на світовому ринку легкої промисловості не тільки за обсягами, але й з точки зору різноманітності, складності та якості продукції.

В Україні легка промисловість розвивається незначними темпами та характеризується досить низькими показниками обсягу виробництва, реалізації продукції, що свідчить про необхідність удосконалення державної політики з розвитку галузі. Стратегічним курсом реалізації державної політики України є запровадження інноваційної моделі структурної перебудови промисловості відповідно до зарубіжного досвіду, що дозволить виключити стримуючі фактори розвитку легкої промисловості, вирішити питання ефективного управління на основі сучасних ринкових механізмів та зарекомендувати Україну як високо-технологічну державу на світовому ринку.

В умовах посилення конкуренції все більшого значення в занятті лідируючих позицій на світовому ринку набуває конкурентоздатність товарів (якість, дизайн, споживчі, медико-біологічні та функціональні властивості). Проблема європейських фірм легкої промисловості є

скорочення обсягів продажів, низька ділова активність. Підприємства розвинутих європейських країн, які витримують ціновий тиск дешевої імпоротної продукції з країн, що розвиваються, з метою виживання розміщують свої виробництва в країнах із більш дешевою робочою силою. Для закріплення своїх позицій на ринку європейські текстильні фірми у зростаючій мірі прагнуть до спеціалізації або до укладення альянсів із великими фірмами [1].

Основними характеристиками легкої промисловості ЄС є перевага малих і середніх підприємств недержавних форм власності з високим ступенем оборотності капіталу. Дослідження і аналіз досвіду іноземних країн показали розмаїтість підходів до управління галуззю, а також необхідність впливу на розвиток ринкової системи державного регулювання, впровадження відповідної законодавчої бази, що підкреслює роль держави в ринковій економіці.

Основними напрямками державної політики у сфері розвитку легкої промисловості в Євросоюзі є фінансування проєктів зі створення нових текстильних товарів і розширення застосування технічного текстилю в інших галузях. Серед основних інструментів підтримки – видача грантів на розроблення нових технологій і продуктів, фінансування інфраструктурних проєктів у кластерах (зокрема, створення центрів колективного доступу компаній і розвиток інженерної та транспортної інфраструктури, житлового будівництва) і організаційна підтримка.

Серед іншого, можна виокремити і такі напрями державної політики розвитку легкої промисловості в ЄС:

- впровадження інноваційних маркетингових стратегій;
- підтримка доступності та продуктивності галузі;
- забезпечення конкурентоспроможності на глобальному ринку;
- відповідність продукції міжнародним стандартам якості;
- впровадження передових досягнень науково-технічного прогресу у виробничий процес;
- диверсифікація виробництва та його модернізація з урахуванням екологічних проблем;
- створення інтегрованих текстильних парків для надання підтримки малим і середнім підприємствам;

– надання щедрої фінансової підтримки у розбудові і облаштуванні інфраструктури світового класу в текстильних й індустріальних парках для підприємств галузі [2].

Зазначена політика дозволила країнам ЄС посісти провідні місця у світовому експорті продукції легкої промисловості.

Співробітництво з ЄС залишається пріоритетним напрямом торгової та зовнішньої політики України в цілому. Інтеграція в європейський політичний, економічний та соціальний простір створить додаткові можливості для модернізації і інноваційного розвитку господарства та суспільства. Головним завданням держави щодо розвитку вітчизняної легкої промисловості є підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняних виробників, розширення їхніх позицій насамперед на внутрішньому ринку шляхом удосконалення технологій виробництва та освоєння нових видів продукції, переходу до інноваційної моделі розвитку та інтенсивного оновлення виробничих потужностей [3].

Результативність використання запропонованих заходів дозволить підвищити конкурентоспроможність легкої промисловості України, збільшити обсяг внутрішнього ринку для підприємств галузі за рахунок своєчасного впровадження цільового фінансування та маркетингових концепцій управління. Удосконалення вітчизняної державної політики в галузі легкої промисловості з використанням досвіду ЄС підвищить конкурентоспроможність цієї галузі України та забезпечить додаткові можливості для інноваційного розвитку держави та суспільства.

Література:

1. Янковець Т.М., Нагорна Ю.А. Закордонний досвід розвитку підприємств легкої промисловості. *Київський національний університет технологій та дизайну*. 2015. № 2 (85). С. 108–113.

2. Бродюк І.В. Інтеграція швейних підприємств України у європейський економічний простір. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3729>

3. Бужак Ю.С. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування імпорту товарів легкої промисловості до вітчизняних умов. *АГРОСВІТ*. 2014. № 22. С. 73–79.

Вербицький Д.А.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА І ВИКОРИСТАННЯ БІОГАЗУ В УКРАЇНІ

Біогаз – це газ, який виробляється із органічних відходів (відходів їжі, тваринництва) з допомогою бактерій і має склад, подібний до природного газу: до 98% метану, а також сірководень, вуглекислий газ, воду тощо. Біогаз має низку переваг перед природним газом, а саме:

- біогаз виробляється з природної біологічної сировини, отже, його виробництво і спалювання є частиною природного циклу вуглецю, що не веде до накопичення парникових газів в атмосфері. Природний газ добувається з глибини землі, він не є частиною атмосфери, отже, при його спалюванні відбувається накопичення вуглекислого газу;

- біогаз виробляється близько до споживача, сировина для його виробництва теж знаходиться недалеко від заводів. Немає необхідності транспортувати газ на великі відстані;

- біогаз належить до відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), тому він не вичерпається. Природного газу і нафти при теперішніх темпах їх використання за прогнозами вистачить не більше, ніж на 50 років [1].

Екологічний ефект біогазового виробництва полягає у екологічно безпечній переробки органічних відходів з розвитком комплексних технологій утилізації біомаси за рахунок метанового зброджування. У біогазових установках застосовуються, перш за все, екскременти тварин і відтворювана сировина, насамперед, різноманітні органічні відходи агропромислового комплексу, які багаті на целюлозу та інші полісахариди. Однак, і біогенні відходи харчової промисловості і побутові відходи набувають все більшого значення. У біогазовому виробництві застосовується первинна сировина, яка раніше не використовувалася і тільки додатково забруднювала навколишнє середовище. Такі органічні речовини використовуються або окремо, або в поєднанні (субстрати) з іншими органічними речовинами. Відтак

можна створювати програми для конкретного місця розташування, що дозволяють раціональне виробництво і використання біогазу.

Крім того, багато фермерських господарств та науково-дослідних установ вирощують і випробовують нові сорти рослин для виробництва біогазу. Через можливість використання різноманітних субстратів в одній бродильній установці виробництво біогазу є дуже гнучким. У той же час, широкий спектр первинної сировини забезпечує збереження біорозмаїття в сільськогосподарському секторі.

Суттєвою перевагою виробництва біогазу є використання доступної біологічної сировини. Широкий спектр органічних речовин дає змогу постійно і безперервно виробляти біогаз і сприяє економії викопних енергоносіїв. Біогаз може застосовуватися по-різному і, таким чином, відкриває численні можливості використання:

- біогаз може застосовуватися на місці його виробництва у якості палива;
- з біогазу можна виробляти енергію. У той же час можна також використовувати відхідне тепло, яке при цьому утворюється. Тому біогаз пропонує шляхи для децентралізованого енергозабезпечення і є перспективною альтернативою, зокрема, для великих промислових підприємств в Україні;
- біогаз, доведений до якості природного газу (біометану), може подаватися в загальну газорозподільну мережу, яка є чудовим шляхом його транспортування до споживачів і накопичувачів енергії [2].

На відміну від дорогих і малоефективних можливостей накопичення перемінних резервів сонячної і вітрової енергії, газорозподільна мережа дозволяє майже без втрат поєднати виробництво і споживання енергії. Крім того, виробництво біогазу створює додаткову зайнятість і є джерелом доходу, зокрема, в сільській місцевості. На відміну від вітрової і сонячної енергетики, одна біогазова установка може легко досягти показника 70–80% у використанні місцевої складової, що є важливим плюсом для економіки країни.

Біогаз, у порівнянні з іншими поновлюваними джерелами енергії, є дуже гнучким у використанні і знаходить застосування у 3 важливих напрямках (виробництво електроенергії, тепла, палива). Так, біогаз може

використовуватися децентралізованими блочними теплоелектроцентралями (ТЕЦ) для електро- і теплопостачання, або подаватися як очищений і збагачений біогаз (біометан) в існуючу газотранспортну мережу. Крім того, збагачений біогаз може використовуватися як паливе в автомобілях на природному газі, на великих центральних когенераційних установках (КУ), або для виробництва тепла у високоефективних газових конденсаційних котлах.

Енергетичний потенціал біогазу складається з найрізноманітніших потенціалів. До них належать:

- потенціал площ для вирощування енергетичних культур;
- теоретично можливі потенціали традиційних органічних добрив (рідкий та твердий гній, курячий послід тощо);
- потенціали обробної промисловості (органічні відходи);
- потенціал використання відходів комунального господарства;
- підвищення ефективності у вирощуванні енергетичних культур на гектар площі;
- різноманітні потенціали можливостей використання біогазу, наприклад, чисте виробництво електроенергії, виробництво електроенергії і тепла, або використання в якості пального для транспорту [3].

Крім того, вирішальну роль у розвитку біоенергетики і ефективному використанні існуючих потенціалів відіграють політичні і правові рамкові умови, а також наявна інфраструктура.

Література:

1. Токарчук Д.М., Яремчук О.В. Виробництво і використання біогазу в Україні: економічні і соціальні перспективи. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 2(3). С. 338–346.
2. Ткач Н.М., Мірзоева Т.В. Обґрунтування економічної доцільності переробки зернових культур у біогаз. *Біоекономіка і аграрний бізнес*. 2021. Т. 12, № 2. С. 5–17.
3. Коваленко В.Л. Визначення економічної ефективності використання біогазових сумішей в умовах промислових підприємств. *Теорія і практика металургії* 2019. № 6. С. 12–15.

Зінов'єва О.В.

здобувач,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ЕВОЛЮЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ БІЗНЕСОМ ТА ДЕРЖАВОЮ В УКРАЇНІ

Україна пройшла тривалий шлях еволюції у сфері комунікативної політики держави та комунікаційного менеджменту бізнес-структур, що характеризується певними позитивними зрушеннями, але потребує значного подальшого поступу, щоб відповідати передовим європейським стандартам відкритості та прозорості публічної влади у взаємодії з діловою спільнотою. Проблема налагодження ефективної комунікаційної взаємодії між державою, бізнесом і громадянським суспільством для формування і реалізації економічної політики не втрачає своєї актуальності, зокрема, через те, що: «наявна структура державного управління не повною мірою відповідає діалоговому, партнерському характеру суспільних відносин», на чому наголошує вітчизняний вчений В. Юрченко, який досліджує концептуальні засади й особливості впровадження комунікативних механізмів у державному управлінні [1, с. 157].

Як зазначає О. Герасименко, сформована мережа органів центральної влади і місцевого самоврядування, відповідальних за налагодження прямих і зворотних зв'язків з бізнес-структурами, ЗМІ, громадськими організаціями й об'єднаннями та іншими державними і недержавними установами, досі не використовується на повну потужність [2, с. 616]. Це пояснюється тяглістю панівних уявлень органів державної влади про пріоритетність проведення саме інформаційної політики, за якої вони вважають за свій обов'язок передусім інформувати громадськість, тоді як зворотному зв'язку не надається важливого значення. З іншої сторони, це накладається на переважаючу позицію суспільства про обов'язок влади долати всі проблеми самотужки без участі бізнесу і громадськості.

Однак якість самого інформаційного забезпечення держави при цьому теж залишається незадовільною, адже процеси спілкування, роз'яснення економічної політики, дій органів публічної влади досі є нечіткими, несистематизованими, спорадичними та часто непрогнозованими щодо їхнього впливу на бізнес-клімат і ділову спільноту. Причини цього слід шукати у наступному:

- брак чітко визначених функцій та принципів комунікаційної діяльності органів публічної влади;
- недооцінка важливості внутрішніх комунікацій на міжвідомчому рівні та рівні окремих урядових організацій;
- дублювання комунікаційних функцій і повноважень у різних підрозділах органів влади;
- недостатнє планування комунікаційної діяльності, часто без урахування стратегічних цілей органів влади, механізмів моніторингу і дієвого контролю за проведеними комунікаційними заходами;
- недостатнє кадрове забезпечення та слабкий кадровий потенціал у сфері урядових комунікацій, особливо в органах місцевого самоврядування;
- консерватизм мислення у сфері державного управління та світоглядних установок державних функціонерів [3, с. 76].

У 2010 році відбулася перша спроба вирішити проблеми державно-владної комунікації в Україні у нормативно-правовій площині через схвалення Концепції проекту ЗУ «Про основні засади державної комунікативної політики». Метою цього нормативного акту було «визначення шляхів законодавчого врегулювання питання забезпечення взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, засобами масової комунікації і громадськістю на засадах рівноправного партнерства». Відповідно, цілями Концепції визначено сприяння становленню в Україні громадянського та інформаційного суспільства, розроблення стандартів комунікації між органами публічної влади різних рівнів згідно з міжнародними стандартами, підвищення рівня відкритості та прозорості діяльності органів влади, розвиток комунікаційної культури в суспільстві [4].

Концепція передбачала подальше прийняття закону, що визначав би основні принципи реалізації державної комунікативної політики, а також ряд важливих термінів (зокрема, «комунікація», «відкритість», «громадський контроль» тощо), проте цього не сталося: ідея формування комплексної комунікативної політики в Україні так і не була реалізована на практиці.

Докорінні зміни в уявленні про комунікативну політику держави та порядок денний її реалізації в Україні розпочалися у 2014 році з підписанням угоди про асоціацію з ЄС. Відтоді починається активне поширення європейського бачення державних комунікацій за підтримки низки іноземних урядових та неурядових організацій в рамках передачі передового світового досвіду у цій сфері. Зокрема, за фінансової підтримки британського уряду, Світового банку та USAID, запускаються просвітницькі проекти з вивчення досвіду урядових комунікацій для українських держслужбовців і представників громадянського суспільства. З метою активізації євроінтеграційних процесів активно видаються практичні посібники з комунікацій для представників органів влади, бізнесу та зацікавленої громадськості. Поряд з цим запускаються пілотні проекти, націлені на реформування вітчизняної системи державно-владних комунікацій. Це посприяло розширенню уявлень про урядові комунікації від інформаційно-роз'яснювальної роботи до комплексної взаємодії з бізнесом та громадськістю, спрямованої на одержання зворотного зв'язку та спільного напрацювання політичних рішень, у тому числі в соціально-економічній сфері. Відбулися спроби використання стратегічного підходу до втілення державно-владних комунікацій з широкою громадськістю на основі задокументованої комунікаційної стратегії [5, с. 174].

За активного сприяння міжнародних партнерів уряд України у січні 2016 р. затвердив Концепцію реформи урядових комунікацій, визнавши, що попередня комунікаційна система держави була повністю нефункціональна та потребувала повного перезавантаження. Проте станом на кінець 2023 р. можна констатувати, що Концепція не була

виконана у встановлені строки й досі залишається реалізована лише частково. Центральний урядовий офіс з комунікацій так і не створено, тоді як замість загальної комунікаційної стратегії уряд спромігся тільки на Стратегію комунікації у сфері європейської інтеграції до 2026 р.

Серед окремих міністерств і відомств власні комунікаційні стратегії розробили Міністерство освіти та науки, Верховна Рада України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Збройні сили України, Міністерство оборони України, Національний банк України, а також Міністерство зовнішніх справ України. При цьому для більшості вказаних органів комунікаційні стратегії є формальними документами або тактичними планами дій на поточну чи середньострокову перспективу. МЗС залишається єдиним відомством уряду, яке має у своїй структурі окремий відділ стратегічних комунікацій і планування. Для жодного з відомств не передбачено окремого бюджету на формування і реалізацію комунікаційної політики.

Стосовно нової Стратегії комунікації у сфері євроінтеграції, у її преамбулі й надалі констатується наявність хронічних проблем у сфері урядових комунікацій України, які ускладнюють можливість підвищення ефективності євроінтеграційної політики держави. Це, зокрема:

- брак середньо- та довгострокового планування комунікаційних цілей і заходів для їх досягнення;
- відсутність координування комунікаційної політики між центральними і місцевими органами виконавчої влади;
- відсутність єдиного центру управління координації всім циклом урядових комунікацій з необхідними повноваженнями, розподілом функцій і процедурами взаємодії для досягнення спільного результату всіма залученими органами;
- домінування орієнтованості державних органів на тактичне виконання заходів, а не на системну комунікацію досягнення результату.

– відсутність коштів на регулярний моніторинг та оцінювання результатів урядових комунікацій, що позбавляє органи влади даних, необхідних для оцінки якості здійснених заходів, й утруднює їх подальше планування [6].

Очевидно, що вітчизняній системі урядових комунікацій ще належить пройти значний шлях удосконалення, щоб розбудувати ефективне комунікаційне партнерство з представниками бізнес-структур та громадянського суспільства.

Література:

1. Юрченко В.Е. Моделі впровадження комунікативних механізмів у державному управлінні України. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 157–164.

2. Герасименко О. Комунікаційний менеджмент бізнес-структур та органів публічної влади як елемент створення спільних цінностей. *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27 жовтня 2020 року) / відп. ред. О.М. Полінкевич, Л.В. Шостак. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2020. С. 615–617.

3. Крутій О. М., Радченко О. В. Основи партнерської взаємодії держави і приватного сектору. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 1. С. 72–79.

4. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про основні засади державної комунікативної політики» / Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85-2010-p>

5. Башук А.І. Комунікаційні стратегії державної влади в умовах інформаційного суспільства : монографія. Кам'янець-Подільський: «Друкарня “Рута”», 2019. 584 с.

6. Стратегія комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року / Розпорядження КМУ від 9 грудня 2022 р. № 1155-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-komunikatsii-z-pytan-ievropeiskoi-intehratsii-ukrainy-na-period-do-2026-t91222>

Марченко Д.О.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Охорона здоров'я є одним з ключових компонентів соціальної політики будь-якої держави. Україна не є винятком і протягом останніх десятиліть здійснює багато зусиль щодо підвищення якості та доступності медичних послуг для населення. Згідно з дослідженням Міжнародного валютного фонду (МВФ), Україна має найнижчий рівень фінансування системи охорони здоров'я серед країн Європи. У 2020 році, на одного жителя України припадало лише 426 доларів США, тоді як в середньому в країнах ЄС ця цифра складає 1 000 доларів США.

Однією з причин такої ситуації є недостатнє державне регулювання фінансування системи охорони здоров'я. Наприклад, українські уряди у минулому не завжди реалізовували стратегічні заходи для покращення системи охорони здоров'я та фінансування її діяльності. Прийняті рішення, спрямовувались не на покращення ситуації в медичній галузі, а більше на політичну вигоду чи забезпечення інтересів окремих груп виборців.

Однак, державне регулювання фінансування системи охорони здоров'я може забезпечити більш ефективне використання коштів, зменшення надмірних витрат та забезпечення належного рівня якості медичної допомоги для населення.

Окрім того, державне регулювання фінансування системи охорони здоров'я може забезпечити стабільність фінансування на довготривалий період часу. Це дає змогу залучити необхідні ресурси для розвитку медичної галузі, створення нових медичних закладів та модернізації існуючих, розвитку медичних технологій та підвищення кваліфікації медичного персоналу.

Однією з важливих складових державного регулювання фінансування системи охорони здоров'я є встановлення належних правил та механізмів контролю за використанням державних коштів в медичній галузі. Це дає

змогу запобігти корупції, надмірному використанню коштів та забезпечити прозорість у використанні фінансових ресурсів.

Однак, важливо зазначити, що державне регулювання фінансування системи охорони здоров'я має свої складнощі та виклики. Наприклад, уряд повинен бути особливо уважним до змін в медичній галузі та ефективно реагувати на них, щоб забезпечити належний рівень медичної допомоги для населення та розвиток медичної галузі в цілому.

У США система охорони здоров'я базується на комерційних принципах. Основними гравцями в цій системі є приватні страхові компанії, які забезпечують фінансування медичних послуг через страхування здоров'я. Також в країні існує програма Medicare, яка забезпечує старшим громадянам безкоштовний доступ до медичних послуг. Загальні витрати на охорону здоров'я в США становлять близько 18% ВВП країни.

У Канаді система охорони здоров'я забезпечується державою. Країна має недержавні страхові компанії, які забезпечують додаткові медичні послуги для тих, хто має високий рівень доходів. Держава забезпечує фінансування охорони здоров'я за рахунок податків. Загальні витрати на охорону здоров'я в Канаді становлять близько 10% ВВП країни.

У Німеччині система охорони здоров'я базується на принципах соціального страхування. Країна має різні страхові програми, такі як обов'язкова медична страховка, яка охоплює більшість населення, а також додаткові програми для тих, хто має високий рівень доходів. Фінансування системи охорони здоров'я забезпечується за рахунок соціальних внесків, які сплачуються працюючими та роботодавцями. Загальні витрати на охорону здоров'я в Німеччині становлять близько 11% ВВП країни.

У Японії система охорони здоров'я також базується на принципах соціального страхування. Країна має обов'язкову програму страхування здоров'я для всього населення. Фінансування системи охорони здоров'я забезпечується за рахунок соціальних внесків, які сплачуються працюючими та роботодавцями. Крім того, в країні існує державна програма медичної допомоги для тих, хто має низький рівень доходів. Загальні витрати на охорону здоров'я в Японії становлять близько 10% ВВП країни.

У Великій Британії система охорони здоров'я забезпечується державою. Країна має національну службу здоров'я (National Health

Service), яка забезпечує безкоштовний доступ до медичних послуг для всього населення. Фінансування системи охорони здоров'я забезпечується за рахунок податків. Загальні витрати на охорону здоров'я в Великій Британії становлять близько 10% ВВП країни.

Започаткована в 2018 році медична реформа в Україні мала на меті поліпшити якість та доступність медичних послуг для населення. Реформа передбачала створення нової системи фінансування охорони здоров'я, розширення переліку безкоштовних медичних послуг та забезпечення більш ефективного використання коштів.

Одним з ключових аспектів реформи було створення Національної служби здоров'я, яка мала забезпечити координацію роботи Міністерства охорони здоров'я, лікарень та інших медичних закладів. Нова служба забезпечує проведення аналізу потреб населення в медичних послугах та розробляє на цій основі ефективні механізми фінансування.

Також було запроваджено нову систему фінансування медичних закладів. За цією системою кожен громадянин має змогу обрати лікаря первинної допомоги, який надає безкоштовні медичні послуги, а держава компенсує медичним закладам за ці послуги.

Загалом, медична реформа в Україні, започаткована в 2018 році, є важливим кроком у поліпшенні системи охорони здоров'я в країні. Незважаючи на труднощі та проблеми, що виникли, реформа має позитивний вплив на систему охорони здоров'я, зокрема на підвищення якості та доступності медичних послуг для населення.

Література:

1. Hsiao, W.C. (2010). What is a health system? Why should we care? Harvard School of Public Health.
2. Schoen, C., Osborn, R., & Doty, M. M. (2009). Inequities in health care: a comparative study of seven countries. *Health Affairs*, 28(1), w1-w16.
3. Busse, R., Blümel, M., & Knieps, F. (Eds.). (2017). *Health Care Reform: An International Perspective*. Palgrave Macmillan.
4. OECD. (2019). *Health at a Glance 2019: OECD Indicators*. OECD Publishing.
5. Kutzin, J., & Sparkes, S. (2016). Health systems strengthening, universal health coverage, health security and resilience. *Bulletin of the World Health Organization*, 94(1), 2.

Когут О.Ю.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ПЕРЕДУМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В умовах інтенсифікації співпраці з ЄС, після запровадження угоди про асоціацію і набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС, набуває важливості питання не тільки ущільнення торговельних та інвестиційних відносин, а й конвергенції вітчизняного цифрового простору із європейським. Для адекватної оцінки відповідності докладених зусиль та отриманих результатів необхідний моніторинг тенденцій, що виникають у цій галузі та оцінка перспектив досягнення поставлених цілей.

Сьогодні уряди країн ЄС працюють над створенням Єдиного цифрового ринку (*Digital Single Market*), метою якого є зняття бар'єрів і створення єдиних правил для вільного поширення онлайн-послуг. Єдиний цифровий ринок включає цифровий маркетинг, електронну комерцію та телекомунікації. Європейською комісією розроблено Стратегію формування Єдиного цифрового ринку, яка містить три основні напрями:

- спрощення он-лайн доступу до товарів і послуг,
- створення сприятливих умов для розвитку цифрових мереж та надання цифрових послуг,
- сприяння зростанню цифрової економіки ЄС [1].

Інструментами реалізації цієї стратегії передбачено реформування законодавства з авторського права, перегляд норм регулювання аудіовізуальних медіа і телекомунікаційного сектору, скасування територіальних обмежень, розширення транскордонної електронної торгівлі і розбудову економіки знань. Одним з вагомих досягнень реалізації цієї стратегії є скасування оплати за роумінг між країнами ЄС.

Передбачається, що Єдиний європейський цифровий ринок стане одним з найбільших ринків світу для он-лайн бізнесу.

З метою розвитку та розповсюдження українських цифрових технологій спільно Міністерством економіки України та експертами з приватних компаній розроблено проект «Цифровий порядок денний», який визначає основні принципи, за якими Україна має розвиватися у цифровому просторі і за якими має розбудовувати цифрову економіку. Цілі порядку денного перекликаються з основними засадами Стратегії формування Єдиного цифрового ринку ЄС, зокрема: стимулювати економіку і залучати інвестиції робити цифрові технології доступними; створити нові можливості для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних та цифрових індустрій і бізнесу. В документі сформульовано основні принципи цифровізації України, які мають забезпечити реалізацію перерахованих цілей.

Принцип №1. Цифровізація України має забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації і знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Необхідно зазначити, що на сьогоднішній день доступ громадян до вказаних послуг є досить нерівномірним. Крім того, у регіональному розрізі в цілому спостерігається нерівномірність доступу до глобальної мережі. Найнижчий рівень забезпеченості у Чернівецькій, а найкращий – в Одеській обл. Найгірше забезпечені доступом до мережі інтернет мешканці сільської місцевості Кіровоградської, Хмельницької, Миколаївської та Сумської областей, а найбільший розрив у величині цього показника для міського та сільського населення спостерігається у Вінницькій, Черкаській та Львівській областях. Така нерівномірність обумовлюється не тільки технічними проблемами, а і рівнем попиту, адже у сільській місцевості проживає переважно населення літнього віку, яке менше користується інтернетом ніж молодь, концентрація якої більша у містах [2].

Отже, для реалізації першого принципу порядку денного необхідна робота у двох напрямках: розробка механізмів стимулювання інтернет-провайдерів до розширення роботи на периферії та створення попиту на їх послуги. Другий напрям може бути реалізований через поширення інформації про вигоди від використання мережі інтернет порівняно з іншими засобами зв'язку.

Принцип №2. Він визначає спрямованість цифровізації на створення переваг у різноманітних аспектах повсякденного життя.

Під такими вигодами мається на увазі віддалений доступ населення до різноманітних послуг – медичних, освітніх, юридичних, фінансових, адміністративних тощо. В цьому напрямку суттєво розвинутими є ринок фінансових послуг та електронна торгівля товарами. В інших сферах також є певні здобутки, зокрема створення в окремих містах можливості електронного запису на прийом до лікаря, до державних установ через електронну чергу. Виникає необхідність у систематизації таких зусиль та проведенні єдиної кампанії з цифровізації цього напрямку у межах країни [3]. В такому випадку спрощується і втілення наступного *Принципу №3*, згідно якого цифровізація – це механізм (платформа) економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності від використання цифрових технологій. В «Цифровому порядку денному» зазначається, що такий приріст є можливим лише за умови, якщо ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються цифровізації, будуть повністю інтегровані в національні та регіональні стратегії і програми розвитку. Ключова мета принципу – досягти «цифрової» трансформації існуючих галузей економіки, сфер діяльності, їх нової якості та властивостей.

Література:

1. Коровайченко Н.Ю. Передумови інтеграції України до єдиного цифрового ринку європейського союзу. *Ефективна економіка*. 2017. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5648>.
2. Ходаковська О. Єдиний цифровий ринок ЄС як аспект міжнародної співпраці. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2018. № 5. С. 94–100.
3. Луценко О.І. Інтеграція України до єдиного цифрового ринку ЄС у галузі телекомунікацій. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. Економічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 5–12.

Криворучко В.О.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ФОРМИ ПУБЛІЧНО-СЕРВІСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

В Україні йде реформа системи органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, яка розпочалася з березня 2020 р. з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію Державної архітектурно-будівельної інспекції та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» Постановою зазначено, що Державна архітектурно-будівельна інспекція виконує повноваження та функції до завершення здійснення заходів з утворення Державної сервісної служби містобудування.

З огляду на завдання і спектр діяльності Державної сервісної служби містобудування України (далі – Держсервісбуд), виокремимо наступні форми публічно-сервісної діяльності у сфері містобудування, а саме:

- надання містобудівельної документації та організація обігу документації з будівельних робіт;
- організаційно-технічна форма сервісної діяльності;
- координаційна форма;
- забезпечувальна [1].

Щодо організації обігу документації з будівельних робіт, то цю функцію виконує як Держсервісбуд, так і Центр надання адміністративних послуг. Розкриємо специфіку реалізації цієї функції.

Повідомлення про початок виконання підготовчих або будівельних робіт замовник подає до відповідного органу через Центр надання адміністративних послуг та через електронний кабінет шляхом подання засобами програмного забезпечення Єдиного державного веб-порталу електронних послуг або заповнює і надсилає рекомендованим листом з описом вкладення до Центру надання адміністративних послуг. Також, через Центр надання адміністративних послуг чи через електронний кабінет шляхом подання засобами програмного забезпечення Єдиного

державного веб-порталу електронних послуг чи листом з описом вкладення до центру надання адміністративних послуг подаються зміни генпідрядника чи підрядника (якщо підготовчі або будівельні роботи виконуються без залучення субпідрядників), зміни об'єкта будівництва / присвоєння йому адреси під час реалізації експериментального проекту з присвоєння адреси об'єктам будівництва і об'єктам нерухомого майна замовник. Вказаним вище шляхом замовник також додає заяву про отримання дозволу з відповідними формами.

Другою формою публічно-сервісної діяльності було виокремлено організаційно-технічну. Форма реалізується за допомогою технічних засобів, які мають на меті організувати, спростити сервісну діяльність у сфері містобудування, що актуально в умовах світової пандемії. На сьогодні діє Єдина державна електронна система у сфері будівництва, яка складається з Реєстру будівельної діяльності; електронного кабінету користувача електронної системи; порталу електронної системи. Невід'ємною складовою Реєстру будівельної діяльності є єдиний реєстр документів [2]. Держсервісбуд веде єдиний реєстр документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчують прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів, про що більш детально ми описували вище, розкриваючи специфіку організації обігу документації з будівельних робіт.

Документи можна подавати в електронній формі для отримання всіх публічно-сервісних послуг у сфері будівництва, що має такі позитивні сторони: надає можливість отримувати вказані послуги в електронній формі, у т. ч. відмову в отриманні дозволу; відбувається «спілкування» між адміністративною особою та замовником в електронному вигляді, що значно спрощує їхню взаємодію, й усуває можливість виникнення матеріального зацікавлення та перевищення повноваження з боку посадової особи; інформація, яка міститься в електронній системі, є відкритою та доступною іншим зацікавленим особам.

Розкриваючи координаційну форму діяльності у сфері публічно-сервісної діяльності, варто зазначити, що під координацією розуміють

забезпечення узгодженості дій усіх ланок управління, збереження, підтримку і вдосконалення режиму роботи підприємств (організацій) та забезпечення його безперервності. Згідно з Положенням про Державну сервісну службу містобудування України, Держсервісбуд здійснює координаційну функцію, а саме: скликає наради, утворює комісії та робочі групи, проводить наукові конференції та семінари з питань, що належать до його компетенції; взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними КМУ, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами і організаціями [3].

Щодо четвертої – забезпечувальної – форми публічно-сервісної діяльності, вона реалізовується за допомогою виконання поставлених перед Держсервісбуду завдань, які вказані вище: реалізація державної політики з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду в частині надання (отримання, реєстрації), відмови у видачі чи анулювання (скасування) документів, що дають право на виконання підготовчих і будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів; виконання дозвільних і реєстраційних функцій у будівництві у визначених законодавством випадках.

Література:

1. Омелян О.П. Поняття, види та загальна характеристика форм публічно-сервісної діяльності у сфері містобудування. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 2. С. 48–52.
2. Лещинський В. Дозвільна діяльність у сфері містобудування: наукові підходи до визначення сутності. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Sv. 7, Vyd. 1. С. 204–210.
3. Вишнівський Д.С. Розвиток систем містобудування: сутність та особливості. *Містобудування та територіальне планування*. 2021. Вип. 78. С. 81–90.

Лапченко В.І.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

До основних засобів державного регулювання ринку телекомунікаційних послуг можна віднести: нормативно-правове забезпечення, прогнозування розвитку телекомунікацій та національної економіки, введення цільових програм, налагодження системи державного замовлення і державних контрактів, надання можливості використання інвестиційних програм державного або місцевих бюджетів, надання податкових пільг, можливість використання резервних фондів, введення норм і стандартів, застосування єдиної тарифної політики та системи тощо.

До важелів, що використовуються при державному регулюванні ринку телекомунікаційних послуг, відносяться економічні, адміністративні, правові та психологічні важелі, які побудовані на принципах комплексності підходу, який спрямовано на постійний економічний розвиток [1].

Під економічними важелями слід розуміти всебічне вдосконалення вже діючих ринкових механізмів, стимулювання та захист економічної конкуренції, що забезпечується формами державного регулювання конкурентних відносин на ринках телекомунікаційних послуг. Запровадження таких заходів повинно здійснюватися збалансовано з урахуванням особливостей сфери телекомунікацій, її сучасного стану, структури й перспектив розвитку.

Під юридичними важелями слід розуміти: ліквідацію протиріч між різними нормативними актами (правотворча діяльність), які є основою для функціонування телекомунікаційних підприємств на ринку; оптимізацію інструментів і засобів правового регулювання конкурентних відносин на ринках телекомунікаційних послуг; побудову ефективного механізму дії конкурентного законодавства.

Основними юридичними інструментами є сукупність законодавчих, урядових та інших нормативно-правових актів, які сприяють розвитку конкуренції.

Адміністративними важелями в механізмі державного регулювання ринку телекомунікаційних послуг виступають: участь органів влади у прийнятті відповідних законодавчих та нормативно-правових актів; проведення організаційних та контролюючих заходів шляхом розробки та організації виконання заходів, спрямованих на запобігання порушенню конкурентного законодавства; проведення моніторингу, перевірок, призначення експертизи; застосування санкцій, накладення штрафів; запобіжні заходи шляхом інформування громадськості щодо розглянутих справ, накладених штрафних санкцій, надання рекомендацій, попередніх висновків, роз'яснень [2].

Основними адміністративними інструментами є контроль з боку держави, а також форма цілеспрямованої дії держави на функціонуючу економічну систему з метою підвищення рівня життя населення, підвищення освітньо-культурного рівня, задоволення потреби в телекомунікаційних послугах і забезпечення економічного розвитку сфери телекомунікацій.

Методи державного регулювання ринку телекомунікаційних послуг являють собою способи впливу держави через законодавчі та виконавчі органи на ринки телекомунікаційних послуг, підприємств, що надають ці послуги, з метою створення або забезпечення умов їхньої діяльності відповідно до економічної та соціальної політики країни, стратегії розвитку сфери телекомунікацій тощо. Умовно методи державного регулювання конкуренції на ринках телекомунікаційних послуг можна розподілити на:

- організаторські, що включають в себе підписання відповідного контракту з підприємствами, організаціями; перебудову організаційної структури за потреби; надання ліцензій, забезпечення державними замовленнями тощо;
- економічні, що полягають у використанні норм та нормативів регулювання тарифів, корегуванні податкової політики у відповідній сфері, забезпечення фінансово-кредитними ресурсами;

– законодавчі, які включають систему нормативно-правових актів, що забезпечують функціонування підприємств сфери телекомунікацій в оптимальному конкурентному середовищі [3].

Під суттю механізму державного регулювання ринків телекомунікаційних послуг необхідно розуміти цілісну систему, що:

– формує постійний управлінський вплив, спрямований на забезпечення умов для усунення таких негативних наслідків ринкових процесів як послаблення конкуренції, злиття фірм;

– встановлює правила діяльності на ринках телекомунікаційних послуг з метою забезпечення всіма його учасниками недопущення неконкурентних дій [4].

Під впливом сукупності принципів, важелів, методів та інструментів механізм державного регулювання допомагає вирішити питання, які не можуть бути вирішені або вирішуються неякісно без втручання уряду. Він передбачає проведення аналізу ринку телекомунікаційних послуг, підтримку універсальних послуг, тарифного регулювання і оцінювання ефекту використання телекомунікаційних послуг.

Література:

1. Шинкаренко Д.А. Теоретичні аспекти дослідження сфери телекомунікаційних послуг великого міста. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Геологія. Географія. Екологія*. 2014. Вип. 40. С. 119–125.

2. Виноградова О.В., Писар Н.Б. Імперативи розвитку ринку телекомунікаційних послуг України. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2020. № 2. С. 9–13.

3. Франчук О.П. Державне регулювання ринку телекомунікаційних послуг в умовах структурних трансформацій національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 21. С. 57–61.

4. Сорока А.М. Вплив державного регулювання щодо якості телекомунікаційних послуг. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 4. С. 70–74.

Малюк Т.М.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІНВЕСТИЦІЙ У ПРОМИСЛОВІСТЬ

Законодавчою базою ЄС з державної політики підтримки інвестицій слугують Керівні принципи Єврокомісії з регіональної державної допомоги від 29 квітня 2021 року. Згідно з цими принципами допомога розповсюджується на:

- інвестиції у матеріальні активи;
- витрати на заробітну плату, пов'язані зі створенням робочих місць, обчислені на дворічний період (враховуються лише нові робочі місця, що створені у визначеному регіоні і зберігаються принаймні 3 роки з дня інвестування) [1].

Державна допомога також може розповсюджуватись на інвестиції у нематеріальні активи, якщо вони безпосередньо задіяні у виробничому процесі (наприклад, програмне забезпечення, яке управляє виробничим конвеєром). Для великих підприємств частка нематеріальних активів у загальних інвестиціях не може перевищувати 50%, для малих і середніх підприємств (МСП) може сягати 100%.

Сприяння інвестиціями МСП визначено більш пріоритетним, ніж допомога для великого бізнесу. Для того щоб одержати підтримку, великі підприємства повинні інвестувати у нове обладнання. Для МСП цей критерій не обов'язковий. Для МСП допомога розповсюджується також на 50% витрат на підготовчі дослідження чи консалтинг, що пов'язані із капіталовкладеннями. Інвестиційні витрати великих підприємств, які збираються модернізувати виробництво, повинні перевищувати амортизаційні відрахування на відповідні активи за останні три роки.

Державна допомога покриває інвестиційні витрати на оренду землі, якщо земля взята в оренду щонайменше на 5 років з дня інвестування для великих підприємств та на три роки – для МСП. Допомога також

покриває лізинг виробничого обладнання, якщо після виплати всіх платежів обладнання перейде у власність інвестора.

Зміст цієї допомоги полягає у компенсації частки капіталовкладень різними способами, серед яких: гранти; пільгові відсоткові ставки за кредитами; списання боргів; аванс, що підлягає поверненню, або грант, що підлягає відшкодуванню (державна позика, яка виплачується на реалізацію інвестиційного проекту, умови повернення якої залежать від результатів його реалізації); державні гарантії; податкові пільги та звільнення від сплати податків; фінансування ризиків; та ін. У рамках одного проекту державної допомоги можливе поєднання двох і більше способів підтримки.

У регіонах, які класифіковані як депресивні, максимальний розмір державної підтримки інвестицій для великих підприємств становить:

- 50% від обсягу інвестицій у регіонах, де ВВП на душу менше за 55% від середнього рівня ЄС;
- 40% від обсягу інвестицій у регіонах, де ВВП на душу становить від 55 до 65% від середнього рівня ЄС;
- 30% від обсягу інвестицій у регіонах, де ВВП на душу перевищує 65% від середнього рівня ЄС [2].

Максимальний розмір державної допомоги може бути підвищений на 20 відсоткових пунктів відносно обсягу інвестицій у географічно найвіддаленіших регіонах з ВВП на душу менше 75% від середнього рівня серед ЄС, або на 10 відсоткових пунктів у всіх інших географічно найвіддаленіших регіонах.

Максимальний розмір державної допомоги для великих підприємств може сягати 70% від обсягу інвестицій також у регіонах які протягом 2009–2018 років втратили понад 10% свого населення.

У регіонах, класифікованих як малозаселені, максимальний розмір допомоги інвестицій для великих підприємств становить:

- 20% від обсягу інвестицій у регіонах з густотою населення менше 8 або 12,5 осіб на 1 км², з ВВП на душу нижчим за середній по ЄС;
- 10% від обсягу інвестицій у регіонах з густотою населення менше 8 або 12,5 осіб на 1 км², з ВВП на душу вищим за середній по ЄС та безробіттям, нижчим ніж в середньому по ЄС [3].

Максимальний рівень державної допомоги для малих підприємств може бути збільшений на 20 відсоткових пунктів порівняно із цими значеннями; для середніх підприємств – відповідно на 10 в. п.

Керуючись вищевказаними загальними настановами, кожна країна ЄС розробляє свою власну політику зі стимулювання інвестиційної діяльності. Наприклад у Чехії відповідні інвестиційні стимули набули таких форм:

- звільнення від сплати податку на прибуток підприємств на період до 10 років;
- гранти за новостворені робочі місця – від 8,2 тис. до 12,3 тис. євро за одне робоче місце;
- навчання та перепідготовка працівників - держава компенсує до 50% витрат на навчання;
- гранти до 20% капітальних витрат (не більше ніж 20 млн євро) – для стратегічних проектів.

Поряд з цим, чеські підприємства, які проводять науково-дослідну діяльність від імені клієнтів, які стануть власниками результатів цієї діяльності, також можуть претендувати на підтримку [4]. Компанії, що які займаються R&D, можуть використовувати вирахування витрат на науково-дослідну діяльність з бази податку на прибуток.

Література:

1. Communication from the Commission Guidelines on regional State aid 2021/C153/01 / European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021XC0429%2801%29>
2. Сердюков К.Г. Державна підтримка інвестицій як шлях до економічного зростання. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2019. №2. С. 53–61.
3. Малахова Ю.А., Хобта М.О., Гончар Т.М. Зарубіжний досвід стимулювання інвестиційної активності підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. №2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/93.pdf
4. Лаврук В.В., Лаврук О.С. Національна політика у сфері інвестиційної підтримки інноваційних технологій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 8. С. 7–14.

Матицин І.В.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

В умовах стрімкого розвитку бізнес-середовища кожна компанія постійно знаходиться в процесі пошуку нових конкурентних переваг та інновацій. Як свідчить міжнародний досвід, лідерство в конкурентній боротьбі здобувають ті підприємства, які оперативніше реагують на потреби споживачів і надає послуги за прийнятною ціною і якістю. Одним із каталізаторів інновацій, що забезпечують конкурентні переваги підприємств, є інформаційні технології, які автоматизують бізнес-процеси. Автоматизація цих процесів набуває першочергового значення, стаючи цілком невід'ємним елементом ефективної системи управління.

Сучасне процесне управління підприємствами та організаціями включає в себе управління гнучкими бізнес-процесами, орієнтованими на користувача і мінливими під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. В умовах жорсткої конкуренції кожному підприємству для забезпечення ефективності і конкурентоздатності необхідно швидко реагувати на зміни бізнес-правил, які визначаються політикою і стратегією підприємства, законодавчим полем, стандартами діяльності та іншими чинниками і адаптувати до них системи управління [1].

Особливістю господарської діяльності малих і середніх підприємств (МСП) на сучасному етапі є необхідність організації та управління бізнес-процесами з урахуванням організаційної і виробничої структури суб'єкта господарювання, змінності виробничих і технологічних процесів, асортименту продукції і послуг, інших чинників. Водночас протікання будь-якого бізнес-процесу ґрунтується на інформаційній базі, тому відповідно ефективність та результативність бізнес-процесів безпосередньо залежить від якості інформаційного забезпечення. За таких умов проблематика

ефективної організації і управління бізнес-процесами перетворюється у перманентний важіль впливу на творчу активність управлінського персоналу та фахівців з інформаційних технологій.

Таким чином, інформатизація суспільства підвищує роль і значення використання інформаційних технологій, які вносять корективи в традиційне розуміння принципів ведення бізнесу. Особливо зростає важливість впровадження новітніх інформаційних технологій в роботу сучасних підприємств з метою комплексної автоматизації бізнесу та підвищення ефективності виконання окремих бізнес-процесів.

Мінливі умови зовнішнього середовища змушують вітчизняні підприємства постійно адаптуватися до нових змін та вимог часу, при цьому часто використовуючи нетрадиційні, інноваційні методи та інструменти конкурентної боротьби. Так, за думками експертів, для того, щоб стати успішними в реальних умовах, бізнес повинен звертати увагу на три базові речі, що стосуються бізнес-процесів, а саме: якість продукції (послуги), інновації процесів та послуг, автоматизація бізнес-процесів. Важливість двох останніх у теперішніх умовах підвищуються з огляду, з одного боку, на постійно мінливі вимоги споживачів та їх нестримне бажання спробувати щось нове, а з іншого – на потребу оптимізації і раціоналізації бізнес-процесів, ефективного використання ресурсів для збереження конкурентних позицій та виживання на ринку в умовах соціально-економічної кризи [2].

Основною метою впровадження ІТ на підприємстві є автоматизація бізнес-процесів з метою підвищення ефективності та результативності діяльності. Технологія автоматизації полягає у частковому або повному перекладанні стереотипних операцій та бізнес-завдань під контроль спеціалізованої інформаційної системи або програмно-апаратного комплексу, в результаті чого відбувається вивільнення людських і фінансових ресурсів, підвищення продуктивності праці й ефективності стратегічного управління.

Практика використання програмних продуктів в роботі сучасних підприємств вказує на те, що автоматизація бізнесу відбувається, як правило, у двох напрямках:

- автоматизація основних бізнес-процесів (управління продажами чи роботою з клієнтами) задля збільшення обсягів реалізації, кількості продукції, що випускається, підвищення прибутковості в цілому;
- автоматизація додаткових (забезпечувальних) бізнес-процесів (бухгалтерський облік, звітність, діловодство) з метою скорочення часу та витрат на ведення рутинної роботи [3].

Комплексна автоматизація діяльності підприємства поєднує обидва вищенаведених напрями, однак частіше підприємства використовують один із напрямів автоматизації бізнесу, що пояснюється, перш за все, специфікою та особливостями конкретного бізнесу.

Таким чином, глобальна інформатизація суспільства призводить до того, що системи автоматизації діяльності підприємств нині поступово трансформуються із конкурентної переваги підприємства в необхідний стандарт, без якого сучасний бізнес у ринкових умовах просто не може існувати. Вітчизняний бізнес, аби бути конкурентоспроможним та відповідати міжнародним стандартам та нормам, повинен не тільки адаптуватися під вимоги сучасного інформатизованого суспільства, але й активно апробувати новітні технології автоматизації для підвищення результативності діяльності, ефективності управління та задоволеності споживачів зокрема.

Література:

1. Писарчук О.В., Неминуца І.В. Забезпечення конкурентних переваг за рахунок автоматизації бізнес-процесів підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22(1). С. 63–68.
2. Бондар О.С., Трофимчук М.І. Системний підхід до управління підприємствами на основі автоматизації бізнес-процесів. *АГРОСВІТ*. 2021. № 16. С. 34–44.
3. Матвієнко-Біляєва Г.Л. Автоматизація бізнес-процесів як необхідна умова ефективності. *Бізнес-навігатор*. 2022. Вип. 3. С. 155-160.

Мельник В.М.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВІДБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Широкомасштабна воєнна агресія РФ продовжує завдавати значної шкоди українській інфраструктурі. Це обумовлює об'єктивну потребу у реалізації проектів з її відбудови. При цьому така відбудова не повинна полягати у простому відновленні пошкоджених об'єктів, а має бути націлена на забезпечення потреб національного господарства й населення з урахуванням нових технологічних досягнень і докорінних змін у структурі економіки, спричинених наслідками воєнних дій.

Прийняття обґрунтованих рішень щодо формування і реалізації інфраструктурної політики матиме вагоме значення для економічного розвитку України на десятиріччя вперед. З огляду на значну суспільну вагу таких рішень, критично важливим є привести інфраструктурну відбудову у строгу відповідність засадничим принципам, що мають гарантувати єдність та ефективність взаємодії всіх зацікавлених сторін у розбудові нової інфраструктурної системи в Україні. Розглянемо ці принципи:

1. Стратегічне планування. Рішення щодо відновлення, розбудови чи розвитку об'єктів інфраструктури повинні виходити зі стратегічних планів та узгоджуватися із загальнонаціональними програмами і міжнародними зобов'язаннями у сфері сталого розвитку, а на етапі практичної реалізації – мати активний та скоординований супровід на національному та регіональному рівнях державного управління.

2. Задоволення попиту на послуги інфраструктури. Планування інфраструктурної відбудови має базуватися на адекватному розумінні і прогнозуванні потреб у послугах об'єктів інфраструктури, базуватися на різноманітних варіантах, доступних для задоволення цих потреб. Це включає ефективне управління мінливим попитом, оцінку альтернатив між задоволенням потреб шляхом відновлення існуючої й інвестиціями у

нову інфраструктуру. Для цього у плани відбудови інфраструктури повинні бути гнучкими до невизначеності та можливих змін, постійно оновлюватись з часом.

3. Врахування позаекономічних факторів. Екологічна, соціальна та економічна стійкість інфраструктури повинна бути оцінена на початкових етапах планування та підготовки, охоплюючи як фінансові, так і нефінансові чинники для проєктів, систем і секторів протягом їхнього життєвого циклу. Аналіз повинен враховувати кумулятивний вплив на екосистеми та спільноти як частину більш широкого ландшафту за межами безпосередньої близькості до місця реалізації інвестиційного проєкту та враховувати міжнародний вплив.

4. Уникнення несприятливого впливу на довкілля. Необхідно звести до мінімуму негативний вплив інфраструктурних об'єктів на довкілля, максимально збільшивши природний капітал та його використання. Слід уникати будівництва на територіях, що мають важливе значення для збереження екосистем та біорізноманіття. Розвиток фізичної інфраструктури має доповнити або зміцнити, а не замінити здатність природи надавати такі послуги, як водопостачання та очищення, контроль за повеннями та поглинання вуглецю [1, с. 49].

5. Використання циркулярної економіки і мінімізація карбонового сліду. Принципи циркулярної економіки та використання новітніх технологій та будівельних матеріалів в інфраструктурних проєктах повинні бути закладені, щоб мінімізувати карбоновий слід, зменшити шкідливі викиди і відходи від функціонування відповідних об'єктів.

6. Забезпечення інклюзивності і сприятливих умов для розвитку місцевих громад. Інвестиції в інфраструктуру мають забезпечувати баланс між врахуванням соціальних та економічних пріоритетів. Інфраструктура має надавати доступні послуги, сприяючи соціальному залученню, розвитку економічних можливостей, захисту прав людини та соціальній мобільності, а також уникати шкоди громадам й окремим користувачам, бути безпечною і сприяти здоров'ю добробуту людей. Інфраструктура є основою зміцнення людського капіталу та життєво важливою для підвищення рівня залученості у суспільні процеси.

7. Забезпечення економічних переваг для регіонів. Реалізація

інфраструктурних проєктів має створювати робочі місця, підтримувати місцевий бізнес та створювати зручності, які приносять користь громадам, таким чином максимізуючи та зберігаючи їх економічні вигоди [2, с. 95].

8. Фінансова і фінансова стабільність. Відбудову інфраструктури слід проводити, дотримуючись фінансової прозорості та фінансової цілісності. Фінансовий тягар відбудови української інфраструктури значною мірою буде покладений на міжнародних донорів. Однак вбачається за доцільне використовувати і національний фінансовий потенціал, зокрема через механізм державно-приватного партнерства.

9. Транспарентність прийняття рішень. Відбудова інфраструктури має підтримуватися прозорим плануванням, обміном інформацією і процесами прийняття рішень, які сприяють дієвим і інклюзивним консультаціям із зацікавленими сторонами та врахуванню думки місцевих громад. Мають існувати національні, регіональні та проєктні механізми розгляду скарг для вирішення проблем зацікавлених сторін.

10. Встановлення критеріїв та оцінка ефективності реалізації інфраструктурних проєктів. Планування і управління інфраструктурою має ґрунтуватися на ключових показниках ефективності (так звані КРІ), побудованих на основі неагрегованих даних. Для отримання таких даних необхідний регулярний моніторинг ефективності та впливу від реалізації інфраструктурного проєкту.

Наведений перелік принципів не є вичерпним. Та оскільки відбудова інфраструктури в Україні відбуватиметься переважною мірою за рахунок залучення партнерів країн Заходу, дотримання цих принципів набуває вирішального значення, адже саме вони покладені в основу сучасного інфраструктурного розвитку у відповідних країнах.

Література:

1. Рубан Л.І. Принципи планування "блакитно-зеленої" інфраструктури міста: адаптація до зміни клімату. *Transfer of innovative technologies*. 2020. Vol. 3, № 1. С. 47–50.
2. Зубко Ю.Г. Концепція формування напрямів державної інфраструктурної політики. *Правові новели*. 2018. № 6. С. 91–100.

Огреба Є.А.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ВПЛИВ OKR СИСТЕМИ НА ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОМПАНІЙ

Сучасне технологічне середовище визначається стрімкими та постійними змінами. Технологічні компанії, які бажають залишатися конкурентоспроможними, повинні активно адаптуватися до цього рухливого ринкового ландшафту. У цьому контексті система OKR – “*Objectives and Key Results*” стає ключовим інструментом для планування та досягнення стратегічних цілей, спрямованих на інноваційний розвиток технологічних компаній.

Теоретичний аспект OKR системи. Система OKR базується на двох основних компонентах: постановці цілей та визначенні ключових результатів. Цілі визначають амбіції компанії, тоді як ключові результати є конкретними показниками для вимірювання успіху. Цей підхід дозволяє компаніям фокусуватися на важливих завданнях та забезпечувати чіткість у визначенні і досягненні цілей.

Інноваційні аспекти в технологічних компаніях. Високий рівень конкуренції в технологічному секторі вимагає постійного удосконалення та інновацій. Зміни в технологіях, короткий цикл життя продуктів і зростаючі очікування споживачів від якості продуктів створюють умови для активного застосування новаторських стратегій та підходів.

Роль OKR у підвищенні інноваційності. OKR система відіграє ключову роль у стимулюванні та визначенні інноваційних цілей технологічних компаній. Через чіткість та доступність цілей, співробітники компанії вчасно реагують на зміни в ринковому середовищі, швидко адаптуючи свої стратегії та дії.

Відзначення об'єктивних результатів в контексті змін ринку. Аналіз ключових результатів стає важливою частиною OKR системи, особливо в умовах постійних змін на ринку. Вони виступають як міра

успіху та дозволяють компаніям оцінювати ефективність своїх стратегій в умовах невизначеності.

Практичний досвід впровадження OKR в технологічних компаніях. В рамках дослідження та аналізу конкретних прикладів успішного впровадження OKR в технологічних компаніях буде розглянуто конкретні випадки з визначенням досягнених результатів та впливу на інноваційні процеси технологічної компанії.

Одним з прикладів виступає компанія Револют, створена у грудні 2013 року. Ця фінансова технологічна компанія для цілепокладання використовувала методологію планування OKR.

Прикладами OKR можна назвати наступні:

Ціль: стати №1 безкоштовним мобільним банківським додатком для європейських країн та країн, що розвиваються;

Ключові показники на прикладі Q3 2022-го року планування:

- збільшити кількість щотижневих реєстрацій на 15% до липня;
- запустити маркетингову компанію з локалізацією всіма мовами до серпня;
- підтримувати принаймні одну точку доступу до банкоматів у всіх активних країнах до вересня.

Такий підхід до цілепокладання дозволив Революту стрімко нарощувати базу активних користувачів мобільного додатку. Найбільшою популярністю Револют користується зараз у Великобританії та Франції. Загалом з березня 2015 року по лютий 2023 року у Великобританії додаток Револют завантажили приблизно 8,7 мільйона разів.

Револют виріс експоненційно. Вже у лютому 2018 року він оголосив, що кількість клієнтів досягла 1,5 мільйона, а до кінця 2022 року ця цифра зросла до 18 мільйонів. Наразі Револют має найбільшу кількість клієнтів серед усіх європейських онлайн-банків.

Виклики та можливості для подальшого впровадження OKR. Було розглянуто виклики, з якими можуть зіткнутися компанії при впровадженні системи OKR, і надано далі рекомендації для їх подолання. Розглянуто також перспективи подальшого вдосконалення та розвитку OKR системи в контексті змін ринку.

Компанії можуть стикатися з рядом викликів під час впровадження системи OKR. Ось деякі з них та рекомендації для подолання:

1. Невірне формулювання цілей: забезпечення умов та робочого середовища, щоб цілі були конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та мали визначений термін (SMART критерії). Проведення обговорення та навчання з визначення цілей.

2. Неефективне визначення ключових результатів: потрібно впевнитись, що *Key Results* є чіткими та кількісно вимірюваними. Вони повинні явно вказувати на досягнення цілей. Використання конкретних числових показників.

3. Недостатнє залучення команд: залучення команди до процесу встановлення та огляду цілей. Створення відкритого середовища для обговорення та обміну ідеями. Кожен має розуміти свою роль у досягненні цілей.

4. Відсутність регулярного оновлення та відстеження: встановлення регулярних циклів огляду та оновлення OKR. Використання технологічних інструментів для відстеження прогресу та публічного доступу до результатів як аналітичні дашборди.

5. Страх перед неуспіхом: створення культури де неуспіх розглядається як можливість вчитися та вдосконалюватися. Заохочення спільністю та обміном досвіду навіть у випадку невдач.

6. Неузгодженість з корпоративною стратегією: Впевненість, що цілі OKR відповідають стратегії компанії. Проведення регулярного обговорення для впевненості у відповідності.

Засвоєння цих рекомендацій може сприяти успішному впровадженню системи OKR та підвищити ефективність стратегічного управління в компанії.

У контексті змін ринку та динамічного бізнес-середовища, перспективи подальшого вдосконалення та розвитку OKR системи включають:

1. Інтеграція з іншими управлінськими інструментами: поглиблення інтеграції OKR з іншими інструментами управління, такими як CRM, ERP тощо, для більшої зв'язаності та комплексного аналізу даних.

2. Вдосконалення аналітики та звітності: розвиток аналітичних інструментів для більш точного відстеження прогресу, виявлення тенденцій та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

3. Гнучкість та адаптація: забезпечення більшої гнучкості системи OKR, щоб вона могла швидше адаптуватися до змін стратегії та зовнішніх чинників.

4. Впровадження штучного інтелекту (ШІ) та аналізу даних: використання ШІ для покращення рекомендацій та прогнозування результатів на основі обширного аналізу даних.

5. Залучення принципів гейміфікації: використання елементів гейміфікації для збільшення мотивації та залучення співробітників до досягнення цілей, коли використовуються ігрові механізми для заохочення до виконання завдань та цілей співробітниками.

6. Розвиток методології спільної роботи і комунікації: удосконалення інструментів для спільної роботи та комунікації, щоб забезпечити ефективний обмін інформацією та співпрацю між командами.

Ці перспективи вдосконалення спрямовані на адаптацію системи OKR до нових викликів та забезпечення її ефективності в умовах постійної зміни ринкових умов.

Впровадження системи OKR в технологічних компаніях може значно поліпшити їхню здатність до інновацій та адаптації до постійних змін на ринку.

Література:

1. Doerr, J. (2018). Measure What Matters. New York, NY: Penguin Publishing Group.

2. Schilling, M., Klugkist, T. (2021). Here's what startup leaders need to know about OKRs. Sifted. Retrieved from <https://sifted.eu/articles/startup-leaders-okrs>.

3. Revolut (2023). Revolut surpasses 30 million retail customers worldwide. Retrieved from: https://www.revolut.com/news/revolut_surpasses_30_million_retail_customers_worldwide/

Шевченко С.Б.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах динамічного розвитку ринкової конкуренції, появи нових технологій і методів організації виробництва, конкурентні стратегії в процесі управління бізнесом дозволяють зосередитись на пріоритетних напрямках діяльності підприємства, використовувати гнучкі форми організації та управління, ефективно використовувати наявні ресурси та досягнення [1]. Заходи оцінки ефективності конкурентної стратегії підприємства актуальні та необхідні в бізнес-управлінні, адже вони направлені на підтримання конкурентоздатності підприємства, ефективності виробництва, що проявляється через стійкість підприємства до мінливих зовнішніх викликів і конкурентної боротьби.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується рядом ознак того, що формується нова модель економічного зростання: глобалізація бізнесу, динамічний розвиток конкуренції, поява нових технологій і методів організації виробництва, скорочення терміну служби продукції [2]. Завдяки цим умовам лише ті підприємства здатні правильно обирати та формулювати стратегії, що дозволяють зосередитись на пріоритетних напрямках діяльності, використовувати гнучкі форми організації та управління для здійснення діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси та свої досягнення.

Тому, особливо важливо розуміти природу та місце конкурентної стратегії в процесі управління бізнесом. Оцінювання ефективності конкурентної стратегії доцільно здійснювати на основі аналізу показників конкурентних переваг та рівня конкурентоспроможності підприємства. Мета оцінювання конкурентоспроможності компанії при стратегічному підході – розробити позиційну стратегію, а результатом є виявлення сильних та слабких сторін і конкурентних переваг. Тобто при оцінці стратегічної конкурентоспроможності виявляється позиція

підприємства (лідер, претендент, аутсайдер), виявляються конкурентні переваги, що дозволяють в перспективі утримувати свої позиції, слабкі сторони, які загрожують утриманню досягнутого положення [3]. Згідно з результатами оцінки формується стратегія компанії на перспективу.

Для оцінювання стратегічної конкурентоспроможності доцільно використовувати такі методи:

- побудова конкурентної карти ринку;
- оцінка ключових факторів успіху;
- визначення конкурентного статусу фірми;
- група матричних методів;
- продуктово-ринковий метод,
- рівноважний метод;
- оцінка на основі конкурентної ситуації в галузі (структурно-функціональний підхід);
- оцінка на основі порівняльних переваг (лідерство по витратах);
- оцінка на основі індексів якості продукту;
- експертна оцінка;
- профіль полярностей;
- матричні методи, що включають крім традиційних (БКГ, GE, Shell, ADL, Хофера) матрицю стратегічного положення та оцінювання дій конкурентів,
- SWOT-аналіз [4].

Розглянувши наявне різноманіття методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємства, необхідно зазначити, що для зручності і цінності практичного його використання методичний підхід повинен відповідати таким вимогам:

- відображати ключові фактори конкурентоспроможності в сучасних економічних умовах;
- забезпечувати простоту розрахунків і економічної інтерпретації отриманих оціночних значень;
- не викликати труднощів при визначенні значень окремих показників, що входять в підсумковий показник конкурентоспроможності підприємства;
- виключати зайвий суб'єктивізм в розрахункових значеннях [5].

Орієнтуючись на виконання вищезначених вимог, на особливу увагу заслуговує коефіцієнтний спосіб оцінки конкурентоспроможності підприємства. Суть його полягає в розрахунку певних коефіцієнтів, що характеризують ефективність застосування окремих елементів комплексу маркетингу в поєднанні з фінансовими показниками діяльності підприємства [6].

Крім цього, для вимірювання повної конкурентоспроможності підприємства доцільно враховувати загальні фінансові коефіцієнти, які визначаються на основі аналізу його сукупних активів і зобов'язань за звітний період. Для визначення конкурентоспроможності підприємства можна обмежитися оцінкою структури балансу за коефіцієнтами поточної ліквідності і забезпеченості власними засобами.

Література:

1. Іванов Ю.Б. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства: монографія. Харків: ІНЖЕК, 2006. 383 с.
2. Марова С.Ф., Ложачевська О.М., Лемещенко Н.М., Чайка М.О. Розробка конкурентної стратегії розвитку інноваційно орієнтованого підприємства в умовах діджиталізації, глобалізації та активізації безпекових механізмів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 1. С. 32–37.
3. Болотна О.В., Малікова Ю.В. Конкурентні переваги підприємства: сутність, види та стратегії формування. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2019. № 17(2). С. 11–15.
4. Євтушенко Н.О., Пільник Т.А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність, підходи та принципи формування. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2022. № 3-4. С. 29–34.
5. Кузнецова О.І., Горбатюк В.В. Сучасні підходи до формування конкурентної стратегії підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2020. № 3-4. С. 109–120.
6. Кузнецова І., Кублікова Т. Сучасні концепції формування конкурентних стратегій підприємств *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 5. С. 95–105.

СЕКЦІЯ 2. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

Бойко І.В.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

За своєю економічною сутністю державний кредит – це форма вторинного перерозподілу не лише валового внутрішнього продукту окремої держави, а й за певних умов сукупного світового продукту [1]. Його джерелом є тимчасово вільні кошти, фінансові активи міжнародних та національних фінансових ринків.

У процесі еволюції державного кредиту держава асоціюється як позичальник, кредитор і гарант, що потребує формування системного підходу до державного кредиту. Сукупність усіх кредитних відносин з приводу надання, отримання та перерозподілу державою фінансових ресурсів, надання державою гарантій юридичним особам утворює систему державного кредиту.

Система державного кредиту – це сукупність упорядкованих економічних відносин, що виникають між державою як кредитором, позичальником чи гарантом і фізичними та юридичними особами – резидентами та нерезидентами, урядами іноземних країн, міжнародними фінансово-кредитними установами і організаціями із залучення, використання, повернення кредитних ресурсів та сплати відповідних коштів за їх використання, для фінансування економічного розвитку.

В економічно розвинених країнах державні позики є основним джерелом фінансування бюджетного дефіциту та разом із податками – другим за значенням джерелом у формуванні бюджету [2]. Існування бюджетного дефіциту визначається розбіжностями в обсягах доходів і видатків держбюджету та необхідністю кредитування інвестиційно-інноваційних проєктів розвитку економіки країни, соціальних програм.

Важлива роль системи державного кредиту виявляється у можливості застосування бюджетного та ринкового механізмів для досягнення цілей поточного та стратегічного розвитку держави. В умовах ускладнення дії ринкових механізмів, застосування заходів із державного регулювання через механізм державного кредиту дозволяє активно впливати на попит, пропозицію, зайнятість, рух капіталу і темпи економічного розвитку.

Враховуючи глобалізаційні тенденції на світових фінансових ринках, уряди країн намагаються використати переваги та нівелювати негативні процеси, пов'язані із фінансовою глобалізацією. Лише держава може забезпечити захист національної фінансової і банківської систем, формування превентивних заходів з метою убезпечення від дії фінансових ризиків, що регулярно виникають і поширюються на світовому ринку [3; 4]. Позитивно впливає на виробництво і зайнятість формування державою попиту, підтримка національної банківської системи, фінансування розвитку національного виробництва за рахунок запозичень на світовому ринку, коштів міжнародних фінансово-кредитних інституцій, виступаючи як позичальник, кредитор чи гарант.

Основною формою державного кредиту виступає грошова, як правило, у безготівковій формі. У різні історичні періоди використовувалися такі різновиди грошової форми державного кредиту: державні позики; казначейські позики; ощадна справа; використання державою коштів позикового фонду центрального банку; гарантовані державою позики; міжнародний кредит.

Така форма використовується за домовленістю між кредитором та позичальником з метою нівелювання можливих ризиків у кредитора щодо повернення коштів, реалізації проєктів розвитку із застосуванням високотехнологічного обладнання іноземних інвесторів і зацікавленості кредиторів щодо просування продукції їхнього виробництва на національні ринки інших країн, в періоди економічної кризи, коли спостерігаються високі темпи інфляції; за надзвичайних обставин – стихійного лиха, різних видів катастроф тощо [5].

За необхідності підтримки приватних проєктів, що відповідають пріоритетним напрямам державного розвитку, держава бере на себе відповідальність за обслуговування та погашення позик юридичних осіб

у випадку їх неплатоспроможності шляхом надання державних гарантій, це так званий умовний державний кредит [6]. Як кредитор і гарант, держава може позитивно впливати на виробництво і зайнятість, розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ), експортно-орієнтованих галузей економіки.

Державні гарантії формують боргові ризики, пов'язані із ризиками виконання боргових зобов'язань позичальниками таких кредитів. Державні гарантії за кредитними проектами, з одного боку, забезпечують додаткове кредитне фінансування проектів розвитку, стимулюють зростання фінансового потенціалу держави, з іншого – призводять до необхідності акумулювання додаткових ресурсів у бюджетному фонді для виконання обов'язків гаранта у випадку неплатоспроможності позичальника.

Література:

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва, та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ: КНТЕУ, 2015. 376 с.
2. Державне регулювання функціонування промислово-фінансових груп у сфері підприємницької діяльності: монографія / за ред. М.К. Галянтича. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва, 2005. 176 с.
3. Рибаківа Т.О. Система фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 31. С. 106–109.
4. Мамонтова І.В. Система фінансових важелів фінансового механізму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 2. С. 88–91.
5. Белінська Я.В. Монетарні важелі стимулювання інвестиційних процесів в Україні: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/880>.
6. Вусятицька М.П. Теоретичні аспекти фінансового важеля як економічної категорії. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки»*. 2012. № 2. С. 274–279.

Глухов В.В.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ

Державна фінансова підтримка господарюючих суб'єктів в Україні складає близько 0,3% ВВП, що становить приблизно 20 млрд грн на рік. Більше половини цієї суми спрямовується на підтримку господарської діяльності у сільському господарстві. Основними механізмами надання цієї підтримки є програми розвитку, які здійснює Міністерство аграрної політики та продовольства, допомога в рамках реалізації програми «Доступні кредити 5-7-9», гранти від урядового проекту «Робота». Поряд з цим, на розвиток АПК впливає державна програма часткової компенсації фермерським господарством вартості придбаної сільсько-господарської техніки і реманенту вітчизняного виробництва.

Фінансова підтримка від Міністерства аграрної політики України у попередні роки здійснювалась відповідно до ЗУ «Про державну підтримку сільського господарства України», ЗУ «Про фермерське господарство», ЗУ «Про організації водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель». В рамках цієї підтримки у 2023 році в державному бюджеті передбачено виділення 2 млн грн на доплати на користь застрахованих осіб, 199 млн грн для сільськогосподарських виробників, які використовують меліоровані землі 80 млн грн для провадження виробничої діяльності та диверсифікації виробництва фермерських господарств. Число програм підтримки і загальні обсяги фінансування від Міністерства аграрної політики значно знизились після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

Державну програму «Доступні кредити 5-7-9%» запроваджено у лютому 2020 р. за ініціативи Президента України та Кабінету Міністрів України з метою підтримки інвестиційних проектів. Від початку широкомасштабного вторгнення цілями Програми визначено розвиток підприємництва через збільшення високотехнологічного виробництва,

інновацій, експорту, імпортозаміщення, зростання енергоефективності, сприяння створенню нових робочих місць та підприємств, повернення трудових мігрантів до України.

Реалізація Програми 5-7-9 здійснюється за рахунок коштів Фонду розвитку підприємництва (ФРП), що фінансується з ДБУ. Поряд з цим ФРП також реалізує програми «Доступна іпотека 7%» і «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Протягом 2020–2023 рр. обсяги річного фінансування ФРП зросли з 1,5 до 16,0 млрд грн. Основні видатки Фонду у на компенсації відсоткових ставок за кредитами здійснюються для підприємств, що ведуть господарську діяльність саме у сільському господарстві (рис. 1).

Рис. 1. Структура кредитного портфелю у рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9» станом на 17.04.2023 року
Джерело: [1]

Загальний обсяг пільгових кредитів для сільськогосподарських виробників протягом усього терміну дії Програми «5-7-9» від початку її реалізації до 17 квітня 2023 року склав 101,05 млрд грн, що становить 53% від обсягу усіх пільгових кредитів для підприємств всіх галузей. Число кредитів з пільговими ставками для сільгоспвиробників склало майже 25,3 тис. штук або 43% від загального обсягу.

Щодо урядового проекту «єРобота», він був започаткований уже під час дії воєнного стану з метою активізації підприємницької діяльності та стимулювання створення робочих місць у сфері мікро- і малого бізнесу. Проект включає шість грантових програм, за якими можна одержати: мікро-гранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства; грант на реалізацію стартапу, у тому числі у секторі інтернет-технологій; кошти на навчання ІТ-спеціальностям; а у сфері с/г – державне фінансування закладки саду і кошти для розвитку тепличного господарства [2].

Урядова грантова програма для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства дозволяє залучити від 140 тис. до 400 тис. грн/га, але не більше 10 млн грн та не більше 70% від вартості висадки насаджень. Гранти надаються виключно для висадки не більше 25 га насаджень з встановленням відповідних систем зрошення і водозабору. У 2022 р. за цією програмою надано грантів на суму 39,7 млн грн, а вже у бюджеті на 2023 р. на неї закладено 757,7 млн.

Гранти для створення або розвитку тепличного господарства надаються на будівництво 1000 модульних теплиць у розмірі не більше 70% від вартості проекту будівництва модульної теплиці, але не більше 7 млн грн. Видатки державного бюджету на ці гранти зросли з 14,0 млн грн у 2022 р. до 239,3 млн грн, запланованих у 2023 р. Загалом частка видатків «єРобота», спрямованих на сільськогосподарські проекти, зросла з 3,5% у 2022 році до 31,2% у 2023 році.

Починаючи з червня 2017 року, в Україні діє державна програма підтримки сільгоспвиробників через часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки і обладнання вітчизняного виробництва. Суть програми полягає у компенсації фермерським господарствам та іншим сільгоспвиробникам до 40% вартості машинобудівної продукції зі

ступенем локалізації не менше 60% для простого обладнання та 35-55% для складної самохідної техніки.

Впродовж 2017–2020 років масштаб програми було розширено: номенклатуру сільгосптехніки збільшено з 792 до 14573 одиниць найменувань; кількість підприємств-учасників програми зросла з 40 до 191. Обсяг коштів, передбачених у державному бюджеті на часткову компенсацію вартості придбаної сільгосптехніки, протягом 2017–2020 рр. зріс з 0,55 млрд до 1,0 млрд грн.

За підсумками 2017–2020 рр. реалізація програми дала відчутний позитивний ефект як для вітчизняних фермерських господарств, так і виробників продукції сільськогосподарського машинобудування. Так, частка вітчизняної с/г техніки на внутрішньому ринку України збільшилась удвічі порівняно з 2016 р. – з 16,8 до 33,0%. Загальний обсяг вітчизняного виробництва техніки для потреб АПК у 2016-2020 рр. збільшився з 5,8 тис. до 12,0 тис. одиниць, у тому числі продажі на внутрішньому ринку – з 1,5 тис. до 6,5 тис. одиниць, експортні поставки – з 3,3 до 5,0 тис. одиниць, а залишки на складах зменшились з 1,0 до 0,5 тис. одиниць техніки [3, с. 146].

Однак з часу широкомасштабного вторгнення програма часткової компенсації вартості сільгосптехніки була призупинена, у 2023 році бюджетні кошти на відповідну статтю витрат також не передбачені. У поєднанні з іншими негативними факторами, спричиненими воєнними діями, це мало вкрай негативний вплив на галузь, який ще належить оцінити.

Література:

1. Інформація про результати державної програми «Доступні кредити 5-7-9» / ФРП. URL: <https://bdf.gov.ua/uk/informaciya-pro-rezultati-derzhavnoji-programi-dostupni-krediti-5-7-9>
2. Галайко А.М. Оцінка ефективності державної фінансової підтримки розвитку агропромислового комплексу. *Агросвіт*. 2023. № 3. С. 79-88.
3. Іванов Є.І. Диверсифікація зовнішньої торгівлі та економічне зростання : монографія. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 276 с.

Ільченко В.О.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Розвинутий та ефективно функціонуючий ринок державних цінних паперів здатний забезпечити необхідний ресурсний потенціал для розвитку всіх галузей економіки, оновлення і розширення виробництва, вирішення нагальних соціальних проблем тощо. Державні запозичення на ринку облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП) зумовлюють акумулювання національної валюти на грошовому ринку, що впливає на зниження показників інфляції, стримує зростання курсу іноземних валют.

Одним з основних завдань розвитку ринку державних запозичень є розміщення ОВДП з метою фінансування дефіциту бюджету, або рефінансування державного боргу на умовах балансу інтересів держави та її прагнення щодо зменшення вартості внутрішніх запозичень та інтересів інвесторів, яким має бути вигідно вкладати свої кошти в цей інструмент. На сьогодні на ринку України стрімко запроваджується інститут первинних дилерів, передумовами виникнення якого слугують саме розміщення ОВДП [1].

Облігації внутрішньої державної позики — це внутрішні державні облігації, гарантом яких є Україна, яка зобов'язується відшкодувати пред'явнику цих облігацій їх номінальну вартість, а також виплатити дохід у відповідності до умов запозичень. Для середнього інвестора ОВДП має ряд переваг у порівнянні з банківським депозитом: надання гарантії від держави, вища дохідність, відсутність оподаткування доходів фізичних осіб, отриманих від ОВДП, можливість дострокового продажу ОВДП на вторинному ринку.

Державні цінні папери зазвичай використовують як інструменти залучення позикових коштів для фінансування поточного дефіциту та обслуговування державного боргу. Одним з першочергових завдань управління боргом країни є зростання частки державного боргу в

національній валюті, що зменшує вразливість держави до зовнішніх факторів. Для успішного втілення цієї мети необхідним є забезпечення стабільності функціонування ринку, збільшити його потужність і ліквідність за рахунок підвищення довіри інвесторів до державних позик, вдосконалення і розширення спектру інструментів внутрішніх державних позик. Регулювання державного дефіциту та боргу при формуванні портфеля державних цінних паперів залежить від певних факторів, але в той саме час справляє на них вплив, зокрема на рівень інфляції, курс валюти, поточна активність суб'єктів підприємницької діяльності, ризики неповернення коштів для держави тощо.

Випущені від імені держави цінні папери націлені на виконання певних завдань, зокрема фінансування бюджетних потреб. Іншою метою випуску державних цінних паперів є збільшення надходження іноземної валюти. При цьому держава не зобов'язана здійснювати в цих цілях випуск боргових зобов'язань в іноземній валюті. Окрім цього метою випуску державних цінних паперів є приведення в дію механізму впливу на інфляцію, її стримування (операції на відкритому ринку). У цьому випадку грошові засоби, отримані від випуску державних цінних паперів тимчасово вилучаються з обігу.

Обсяги ОВДП в Україні протягом останніх років мають тенденцію до зростання [2]. Основними покупцями ОВДП виступають комерційні банки, Національний банк України, нерезиденти та інші, які включають інші фінансові посередники, страхові корпорації, недержавні пенсійні фонди та допоміжні фінансові організації.

Важливим показником ефективності функціонування ринку державних цінних паперів є їх дохідність, яка відображає в грошовій формі дохід від інвестування коштів у фінансові активи, повну виплату за користування грошових коштів та вартість фінансування державних витрат. Внутрішні державні облігації містять деякі обмеження, які визначаються Міністерством фінансів. Заявки розміщення облігацій, рівень дохідності яких перевищує ці обмеження, не задовольняються

Середньозважена дохідність за державними облігаціями протягом останніх років досить сильно змінювалась. Не спостерігалось чіткої тенденції щодо зростання чи зниження доходності облігацій, проте

зазначимо, що вона однозначно зависока та обумовлює приплив спекулятивного капіталу на ринок державних цінних паперів в Україні, що значно посилює ризики їх «втечі» за умов посилення фінансових негараздів в країні, що призведе підвищення попиту на іноземну валюту, відповідно до девальвації національної валюти та посилення боргової кризи [3].

Також необхідно відзначити, що рівень дохідності за державними цінними паперами залежить від тактики, обраної інвестором. У разі вибору пасивної тактики куплені облігації зберігаються до погашення, після чого можуть бути реінвестовані. Активна тактика передбачає купівлю інструментів позики на первинному ринку з подальшим продажом на вторинному ринку. На рівень дохідності внутрішніх державних облігацій впливає багато економічних показників, серед яких основними є середньозважена ставка за кредитами; середнь-зважена ставка за депозитами; ставка рефінансування Національним банком комерційних банків; темп інфляції.

Розвиток національного ринку державних позик сприяє фінансовій незалежності від інших країн, адже надаючи перевагу державним облігаціям може скоротитися зовнішній борг та витрати на його обслуговування. Слушним буде запровадження активної й зваженої політики державних запозичень на внутрішньому ринку. Слід створити умови прозорості і прогнозованості управління державними позиками залучених на ринку державних цінних паперів.

Література:

1. Боринець С.Я., Могилко Л.В. Економічна природа та призначення державних цінних паперів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 13. С. 29–31.
2. Богдан Т.П. Стратегічне управління державним боргом в умовах нестійкої боргової позиції. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 75–92.
3. Наконечна Ю.Л., Ібрагімова Л.Р. Ринок державних цінних паперів України: стан і перспективи розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2020. № 3(83). С. 37–42.

Помазан С.М.

аспірант,

Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки

FINTECH ТА ЇХ ВПЛИВ НА РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Інновації у фінансовому секторі мають тривалу історію, починаючи від розробки бухгалтерського обліку з подвійним рахунком, до створення сучасних центральних банків та платіжних систем, а також більш пізнього запровадження складних ринків активів та роздрібних фінансових продуктів. *FinTech* зародилися у сфері ринків фінансових послуг. Проте нині його інструменти успішно застосовуються й в інших сферах як фінансової системи, так і державного управління.

За своєю суттю *FinTech* – це інноваційні технології, які використовуються фінансовими інститутами, органами державного управління, торговельними організаціями для задоволення потреб споживачів фінансових, адміністративних послуг та товарів в умовах розвитку економіки споживання. Водночас *FinTech* необхідно також розглядати як систему, що включає такі підсистеми технологій у сферах:

- платежів;
- кредитування; інвестиційної діяльності банків та ринків капіталу (*Investment Banking/Capital Market*);
- особистих фінансів (*Personal Finance*);
- інституційних фінансів (*Institutional Finance*);
- страхування (*InsurTech*);
- регулятивних технологій (*RegTech*) [1].

Передумовами розвитку *FinTech* є комбінація низки чинників. По-перше, зростає рівень вимогливості споживачів фінансових послуг, що шукають найзручніший та найдешевший спосіб доступу до фінансових послуг, що добре інтегровані з іншою частиною їх онлайн-діяльності. Через це зменшується лояльність клієнта до фінансового посередника. По-друге, підвищуються очікування клієнтів до персоналізації послуг, які будуть швидшими через використання смартфонів та прискорення отримання нових пропозицій. Отримання споживачами миттєвого

доступу до товарів та послуг створює у них відповідні очікування й щодо доступу до своїх грошей, що закладає підґрунтя для модернізації ринку платіжних послуг.

По-третє, на ринку фінансових послуг все більше зростає роль великих, технічних корпорацій, що знаходяться за межами фінансового простору, наприклад, «Apple» та «Google», які починають пропонувати фінансові послуги. Якщо перевагою традиційних фінансових посередників є довіра їх клієнтів, то перевага технічних компаній – великі клієнтські бази та лояльність до бренду. Ці компанії використовують інформацію своїх клієнтів, щоб пропонувати привабливі та конкурентоспроможні за ціною послуги та обирати найприбутковіші напрями діяльності фінансових установ. Асортимент послуг, що надаються ними, з часом лише зростає.

По-четверте, новітні технології зменшили вхідні бар'єри на ринок фінансових послуг для нових гравців, що завдяки відносно низькій ефективності існуючих фінансових установ та інфраструктури, сприятиме зростанню конкуренції між традиційними продавцями фінансових послуг та *FinTech*-компаніями.

Підґрунтям функціонування *FinTech* є програмне забезпечення та сучасні технології. Досягнення *FinTech* показали свої переваги на ринку фінансових послуг при наданні платіжних, інвестиційних, кредитних, страхових послуг, послуг з управління ризиками та отримання фінансових консультацій, але й трансформували їх.

Підґрунтям застосування інноваційних технологій на ринку фінансових послуг є, штучний інтелект (*Artificial intelligence* – AI) і великі дані (*big data*), що виникли для подолання ірраціональних суджень людей. За їх допомогою здійснюється аналіз величезних баз даних, що містять характеристики та операції мільярдів економічних агентів. Базою для цього є вдосконалені алгоритми для виявлення шаблонів, імітуючи людське судження в автоматизованих рішеннях, що використовуються для прогнозування поведінки і цін, автоматизації схвалення надання кредитів, торгівлі фінансовими активами, управління активами, надання фінансових консультацій, виявлення шахрайських дій.

Банки використовують AI для виявлення недобросовісних дій у

платіжній сфері. Разом з поширенням феномена гіперпідключеності та переходу більшої кількості компаній на цифрові канали ризик недобросовісних дій, несанкціонованого доступу до даних, а також інших форм кібервразливості продовжить зростати. У цьому разі організації будуть використовувати AI для боротьби з цими порушеннями, застосовуючи такі методи, як прогнозна аналітика (історична та прогнозна поведінка за видатками) і дані, отримані від локаційних датчиків зі смартфонів і пристроїв, що носяться клієнтами. У фінансовій сфері роботи-консультанти вже надають доступні, недорогі рекомендації та здійснюють управління інвестиційними портфелями. Аналогічні функції ці роботи можуть виконувати і на ринку страхових послуг.

Іншим важливим підґрунтям поширення *FinTech* доцільно вважати розподілені обчислення (*distributed computing*), що дали змогу збільшити обчислювальну потужність та стабільність шляхом створення мережі окремих комп'ютерів. Розподілені бухгалтерські книги як ключова технологія, що підтримує кілька додатків, створюють потенціал для трансформації платежів та розрахунків за цінними паперами, а також функціонування бек-офісів шляхом суттєвого скорочення витрат, що дає можливість здійснювати прямі комерційні операції (B2B) в обхід посередників та пропонувати замісники валюти [2]. Їхнє застосування можливе і поза межами фінансового сектора для надійного ведення баз даних, зокрема, для ведення земельних реєстрів та медичних записів.

До засадничих чинників поширення *FinTech* також зараховують еволюцію криптографії і розповсюдження саме мобільного доступу до мережі інтернет.

Література:

1. Семеног А.Ю., Кривич Я.М., Цирулик С.В. *FinTech*-послуги: сутність, роль і значення для економіки. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2018. Т. 23, Вип. 2. С. 100–105.
2. Ломачинська І.А., Куниця В.С. Роль *FinTech* у модернізації банківської діяльності в умовах глобалізації. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2018. Т. 23, Вип. 5. С. 190–195.

Руденко Р.М.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ПЕРСПЕКТИВИ СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ВІД ВОЄННИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

Перед Україною постали потужні виклики щодо відновлення та модернізації економіки після вторгнення Росії, яке триває. Залучення інвестицій в економіку України було надзвичайно ускладненим ще до початку повномасштабної війни через величезні вади інвестиційного клімату в Україні. Для подолання цих викликів та залучення приватних інвестицій Україні треба здійснити значні економічні та регуляторні реформи. Це має стати підґрунтям для відновлення економіки України в післявоєнний період. Водночас на етапі війни, що триває, коли воєнні ризики стримують інвестування іноземних та вітчизняного капіталів, особливого значення набуває проблема створення механізмів розподілу та зниження ризиків для інвесторів.

Зважаючи на спровоковані війною бюджетні обмеження, Україна має незначні внутрішні можливості для створення таких механізмів. Вирішальну роль на початковому етапі відіграє спільнота іноземних донорів, які можуть взяти на себе значну частину ризиків для інвесторів через запровадження механізмів страхування і гарантування інвестицій в Україні.

Поточна ситуація в Україні створює проблеми з отриманням приватного страхування політичних ризиків для інвестицій через активну війну. Ризики війни є надто високими для приватних страховиків, що робить їх продукти дорогими для інвесторів. Через це відповідальність за забезпечення страхового покриття інвестицій лягає на державу. Використання механізмів страхування надаватиме змогу підтримувати інвестиційну діяльність в економіці через розподіл воєнно-політичних ризиків між інвесторами,

державою та/або міжнародними донорами, покладаючи на останніх витрати на страхування та відшкодування можливих збитків.

Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (MIGA), яке входить до групи Світового банку, є найбільшим постачальником так званого страхування неекономічних ризиків, що покриває ризики, пов'язані з політичною нестабільністю, державною експропріацією та конфліктами в країнах, де приватні андеррайтери не наважуються працювати. У вересні 2022 року Мінекономіки України уклало угоду з MIGA про впровадження механізму страхування інвестицій під час воєнних дій. Передбачали, що у 2022 році буде реалізовано пілотний проект страхування політичних ризиків на суму 30 млн дол. США. При цьому обсяг страхового покриття становитиме не менше 90% від суми інвестованого капіталу. Хоча розмір цього проекту було обмежено на пілотній стадії, його поточна мета полягає в тому, щоб перевірити та вдосконалити механізм страхування воєнних ризиків і в майбутньому масштабувати програму. Проте оброблення заявок припинено через відсутність можливостей перестрахування. Крім того, продукти MIGA можуть покривати ризики лише для міжнародних інвесторів, а для українських компаній цей механізм недоступний [1].

Пошук джерел фінансування для програм страхування інвестиційних ризиків є основним стримувальним чинником. У цьому контексті вартою уваги та активної дипломатичної роботи щодо просування серед країн-партнерів є пропозиція українського аналітичного центру «CASE Україна» щодо використання заморожених (потенційно конфіскованих) країнами санкційної коаліції російських коштів на користь України як застави для залучення приватних інвестицій. За даними урядовців, Міністерство фінансів України вивчає варіанти залучення приватних кредиторів під заставу заморожених резервів центробанку Росії або інших російських ресурсів [2].

Покладатися лише на гарантії MIGA та української держави

може бути недостатньо через дедалі більші бюджетні обмеження. Зважаючи на безпрецедентні виклики, Міністерство економіки України закликає уряди іноземних держав співпрацювати у створенні спеціалізованої програми страхування воєнних ризиків як для іноземних, так і для вітчизняних підприємців. Відповідні страхові продукти мають бути доступними для більшого кола заявників через фонди рефінансування і перестрахування з пільговими зобов'язаннями щодо покриття ризиків страховиків.

У Великобританії, Японії, Німеччині, Франції, Канаді, Австралії, Ізраїлі є державні установи, які забезпечують страхування інвестицій від воєнних ризиків, зазвичай пов'язані з національними міністерствами фінансів. Такою державною установою в Україні є Експортно-кредитне агентство (ЕКА). Управління ним здійснює Кабінет Міністрів України через Мінекономіки. Але наразі вітчизняне ЕКА не має законодавчої спроможності надавати такі послуги, оскільки воно переважно страхує інвестиції за межами, а не всередині країни [3].

Водночас більшість усіх капітальних інвестицій в Україні здійснено власними коштами підприємств та організацій всередині країни, проте внутрішній інвестор не має паритетних умов у порівнянні з іноземним, не може скористатися механізмом страхування власних інвестицій від воєнних ризиків. На розв'язання проблеми спрямовано законопроект № 9015 «Про внесення змін до Закону України “Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності” щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків», який має на меті створити відповідний інструмент страхування інвестицій вітчизняних компаній в Україні [4].

Щоб не створювати додаткових державних структур, законопроект пропонує розширити функціонал українського ЕКА і дати йому змогу страхувати інвестиції на території України як іноземних, так і вітчизняних інвесторів, у тому числі від воєнних ризиків. Державна підтримка інвестиційної діяльності у формі

страхування інвестицій здійснюватиметься в межах статутного капіталу ЕКА та шляхом перестрахування інвестицій в іноземних страхових компаніях. Проте страхування буде доступним лише для інвестицій, спрямованих на створення об'єктів та інфраструктури, потрібних для розвитку переробної промисловості й експорту українських товарів.

Запропонований закон спрямовано на забезпечення страхового покриття інвестицій від воєнних ризиків через надання українським інвесторам таких самих можливостей, як і іноземним. Він передбачає, що ЕКА може забезпечувати страхування інвестицій в Україну, даючи змогу українським інвесторам звертатися безпосередньо до ЕКА або до банків-партнерів та страхових компаній. Він також спрямований на спрощення процесу відбору проектів і надання доступу до страхування для компаній середнього розміру.

Література:

1. Тофан І.М. Проблематика залучення інвестицій та їх податкового супроводу в Україні. *Український економічний часопис*. 2023. Вип. 1. С. 48–51.

2. Україна обмірковує інструменти залучення приватних кредиторів до відновлення під заставу резервів РФ – державний уповноважений з питань боргу. URL: <https://bin.ua/news/economics/economic/293950-ukrayina-obmirkovuye-instrumenti-zaluchennya.html>

3. Семенюк А.І. Інвестиції під час війни. *Матеріали VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку»*, 24–25 листопада 2022 року. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 25–26.

4. Русна Ю.О. Експортно-кредитні агентства: механізм залучення іноземних інвестицій в економіку країни в умовах глобалізації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 2. С. 16–24.

Фролов Д.С.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Розвиток фінансового сектору є однією з ключових умов зростання економіки країни. Фондовий ринок є основним елементом повноцінного фінансового сектору, який демонструє загальний рівень розвитку економіки країни загалом. Фондовий ринок України є досить молодим, йому досі притаманна велика кількість проблем, однією з яких є недостатньо ефективного впровадження цифрових інструментів, які активно використовуються на світових фондових ринках. Вжиття необхідного комплексу заходів із впровадження міжнародних практик активного використання інформаційно-комунікаційних технологій може суттєво вплинути на становлення й темпи розвитку вітчизняного ринку цінних паперів.

Стан економіки будь-якої країни світу безпосередньо залежить від ефективного функціонування фінансового ринку, важливою складовою частиною якого є фондовий ринок. На сучасному етапі свого розвитку фондовий ринок в Україні є недостатньо ліквідним, капіталізованим та прозорим. Спостерігається низький ступінь захисту прав інвесторів, що не дає змоги ефективно залучати їх кошти. Відповідно, цей ринок до сих пір перебуває у фазі свого становлення як інструменту перерозподілу капіталу.

Загалом фондовому ринку України притаманні такі характеристики, як потреба у вдосконаленні нормативно-правової бази, брак кваліфікованих кадрів, низька ліквідність, закритий доступ до інформації, недостатній ступінь капіталізації, потреба в розвитку інфраструктури ринку, незнання громадян щодо реальних можливостей фондового ринку, недотримання прав інвесторів, мала

кількість акцій в обігу, мала кількість учасників ринку, застарілий підхід до регулювання діяльності ринку, що не відповідає сучасним умовам економіки..

Для вирішення проблем функціонування фондового ринку України потрібно здійснити такі зміни, як ефективний захист прав інвесторів, сприяння проведенню більшої кількості торгів на біржах та збільшенню кількості торгівельних позиції на ринку, покращення нормативно-правової бази, забезпечення розвитку інтернет-трейдингу, введення інноваційних інструментів на біржових ринках, інтеграція у світові ринки, вдосконалення інфраструктури фондового ринку, пошук альтернативних механізмів та інструментів щодо взаємодії учасників ринку, заохочення іноземних інвесторів.

На сучасному етапі трансформації фондового ринку в Україні необхідним аспектом його функціонування є застосування новітніх інформаційних технологій. Їх використання викликане потребою збирання, зберігання та оброблення великої кількості інформації, що є наслідком дії операцій із фінансовими інструментами.

Трансформація фондового ринку означає певний спосіб або форму розвитку системи, за якого вона змінює свій стан із критичного щодо її просторово-часової організації. Слід зазначити, що провідну роль у процесі трансформації фондового ринку країни відіграє діджиталізація економіки загалом.

Оскільки операції з цінними паперам тісно пов'язані зі збиранням, зберіганням, обробленням великих обсягів інформації, функціонування фондового ринку тісно пов'язане з використанням інформаційних технологій [2]. Не менш важливим є той фактор, що саме під впливом цифрових інновацій відбувається трансформаційний процес фондового ринку. Трансформація фондового ринку – форма або розвиток системи, за якого вона переходить у якісно новий стан зі зміною її просторово-часової організації.

Цифровізація (діджиталізація) включає широкий спектр

інновацій, що не лише створюють нові можливості ведення бізнесу та участі у глобальних цифрових платформах, але й якісно трансформують саму економічну модель. До найбільш важливих каналів, через які відбувається трансформація фондового ринку, можна віднести технології комунікації, технології збирання та оброблення інформації, штучний інтелект, біометрію, криптографію, «хмарні» технології, технології розподіленого реєстру, фінансові технології (*FinTech*).

З появою ІКТ (інформаційних комп'ютерних технологій) фінансові послуги почали поширюватися на значно більше коло споживачів. Для підвищення рівня зручності отримання інформації про стан рахунків, здійснення та отримання платежів, покращення процесу купівлі товарів на різних ринках доцільно використовувати альтернативні види платежів (електронні та цифрові гаманці, QR-платежі (*Quick Response*)) та додатки, що ґрунтуються на «хмарних» технологіях [3].

Основною перевагою використання інформаційних комп'ютерних технологій є миттєве переміщення інформації між учасниками фондового ринку у глобальному просторі, а це означає суттєве зменшення транзакційних витрат учасників, пов'язаних із пошуком та аналізом інформації. Проте існують і мінуси. Зміна технологій надання інформації, комунікації трансформує не лише роль транснаціонального капіталу, але й вплив іноземних філій на країни перебування. За допомогою портфельного інвестування вони здійснюють необмежений вплив на ринки. Технології не мають кордонів, вони створюють умови для миттєвого переміщення капіталу в ті юрисдикції, які є менш регульованими. У глобальній цифровій економіці транснаціональний капітал став практично невідконтрольним фінансовим інститутам.

Стосовно вітчизняного fintech-сектору, то він перебуває на стадії свого становлення й значно поступається західним країнам; стрімкий розвиток галузі почався у 2014 р., нині в Україні нараховується більше ста компаній-учасниць українського fintech-

ринку, причому більшість не має довготривалого практичного досвіду. Очевидною є необхідність подальшого удосконалення регулювання fintech-сектору, насамперед створення відповідної законодавчої бази [4]. Відчувається й потреба у формуванні розвиненої екосистеми для бізнесу стартапів за зразком зарубіжних країн та наявності акселераторів, які би сприяли fintech-компаніям у нарощенні обсягів досліджень та виробництва на перших етапах розвитку. Актуальним є визначення шляхів розвитку інноваційного фінансового ринку, способів налагодження стратегічного партнерства з традиційними учасниками фінансового сектору.

Література:

1. Татарин Н.Б., Сарафин М.А., Стаднюк Х.А. Цифрова трансформація фондового ринку України на основні найкращих міжнародних практик. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 3. С. 142–147.
2. Кухтин О.Б. Глобальні трансформації світового фондового ринку під впливом інформаційних технологій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2015. Вип. 11(2). С. 12–16.
3. Міщенко А.С., Дегтярьова Н.В. Трансформації в інфраструктурі фондового ринку України. *Інтелект XXI*. 2020. № 3. С. 49–53.
4. Гарбар Ж.В., Степанкевич Н.С. Трансформація інфраструктури фондового ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 11–17.

Шевчук А.Л.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Будівельна галузь відіграє надважливу роль у економіці, оскільки формує необхідні підвалини для відтворення робочої сили та функціонування суб'єктів господарювання. У будівельній галузі задіяна значна кількість населення, у процесі будівництва приймають участь численні підприємства супутніх галузей. Будівельні підприємства потребують значних обсягів фінансових ресурсів, що робить їх особливо вразливими до нерационального фінансування.

Завдання фінансового забезпечення поточної і стратегічної діяльності будівельних підприємств полягає у забезпеченні безперервності процесу будівництва, зростанні виробничих засобів, нарощуванні обсягів будівництва та виготовлення будівельної продукції. Ефективне фінансування впливає на продуктивність праці, передбачає зниження собівартості продукції, підвищення ефективності будівництва. Оптимальне фінансування створює базис для розвитку будівельної галузі.

Успішна діяльність будівельного підприємства в значній мірі визначається вибором джерел формування, напрямів розподілу та використання капіталу, що знаходиться у розпорядженні підприємства, тому виникає нагальна потреба у комплексному дослідженні питання фінансування підприємств будівельної галузі.

Фінансування підприємств будівельної галузі є цілеспрямованою діяльністю. У процесі залучення фінансових ресурсів відбувається вирішення наступних завдань:

- виявлення найефективнішого джерела фінансування;
- визначення оптимального співвідношення джерел фінансування будівельних робіт;
- забезпечення прибутковості будівельної діяльності;
- налагодження взаємовигідних відносин з постачальниками,

субпідрядниками та інвесторами щодо надання товарів, послуг та фінансових ресурсів;

- забезпечення безперервного фінансування зведення об'єктів та виробництва будівельних матеріалів;
- встановлення та реалізація стратегічних, тактичних та поточних цілей розширеного відтворення;
- досягнення та дотримання оптимальних значень показників фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності будівельних підприємств.

Характер фінансових ресурсів відіграє важливу роль у здійсненні найбільш ефективного фінансування діяльності будівельних компаній. Так, фінансові ресурси можуть бути вкладені у основні або оборотні засоби в залежності від господарських потреб підприємства та особливостей діяльності. Рішення щодо подібного розподілення фінансових ресурсів впливає на показники ліквідності та платоспроможності підприємства. Фінансування будівельних підприємств може приймати різні форми, які можна класифікувати за допомогою системи критеріїв.

Джерела фінансування будівельних підприємств потребують ретельного дослідження. Вартість фінансових ресурсів та умови їх надання безпосередньо залежать від джерела їх залучення. Окремі джерела фінансування передбачають мобілізацію внутрішніх резервів та не вимагають значних коштів для свого здійснення. Такі напрями формування фінансових ресурсів, через низьку вартість реалізації, повинні використовуватися в першу чергу. До таких напрямів фінансування будівельних підприємств варто віднести:

- фінансування шляхом оптимізації управління фінансовими активами, основними та оборотними засобами;
- оптимізація оподаткування та розрахунків з бюджетом;
- вивільнення фінансових ресурсів за рахунок підвищення ефективності управління персоналом.

При фінансуванні будівельних підприємств необхідно враховувати законодавчу базу щодо фінансування будівельних підприємств. Джере-лами фінансування капітального будівництва відповідно до статті 10 Закону України «Про інвестиційну діяльність» можуть бути:

- власні фінансові ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо);
- позичкові фінансові кошти інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);
- залучені кошти інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб);
- бюджетні інвестиційні асигнування;
- безоплатні та благодійні внески, благодійні внески організацій, підприємств і громадян.

У той же час, відповідно до вимог законодавства нині інвестування та фінансування будівництва житла повинні здійснюватися виключно через: фонди фінансування будівництва (ФФБ); фонди операцій з нерухомістю (ФОН); інститути сумісного (спільного) інвестування (ІСІ); недержавні пенсійні фонди (НПФ); випуск безвідсоткових (цільових) облігацій, за якими базовим товаром виступає одиниця такої нерухомості. Крім того, будівельні підприємства можуть користуватися особливим зовнішнім джерелом фінансових ресурсів – іпотечним кредитуванням. Іпотечне кредитування передбачає надання кредитних ресурсів під заставу нерухомого майна, наприклад землі, промислових чи житлових будівель. Згадана особливість суттєво впливає на формування фінансових ресурсів та фінансовий стан будівельних організацій. Однак слід зазначити, що фінансування під заставу недобудованих об'єктів суттєво ускладнене законодавчими та організаційними нормами, а також є джерелом підвищеного фінансового ризику.

Література:

1. Голубка Я.В., Нестерова С.В., Михальчинець Г.Т. Особливості фінансового забезпечення національних будівельних компаній. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2019. Вип. 1(11). С. 111–123.
2. Созанський Л.Й. Фінансове регулювання формування і використання капіталу будівельних підприємств: монографія. Київ: Вид-во Європейського університету. 2012. 219 с.

Шевчук Є.О.

аспірант,

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ІТ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку економіки України вагомий резерв прискорення економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки зберігається в активізації розвитку інформаційного суспільства загалом та ІТ-сфери зокрема. Розвиток вітчизняної ІТ-сфери забезпечує досягнення низки макроекономічних ефектів, які вже зараз здійснюють позитивний вплив на соціально-економічний розвиток держави та у разі підсилення у середньостроковій перспективі можуть зумовити якісні структурні зміни та модернізацію національного господарства, перетворення ІТ-сфери на потужну «точку зростання» національної економіки. Але це потребує належної фінансово-економічної підтримки подальшого розвитку ІТ-сфери.

Розвиток та реалізація потенціалу ІТ-сфери України потребують належних фінансово-економічних інструментів їх підтримки, зокрема за напрямками:

1. Бюджетно-податкове стимулювання, що передбачає внесення змін до вітчизняної системи оподаткування, спрямованих на детінізацію фонду оплати праці. Для цього Міністерству економіки України та Міністерству фінансів України необхідно:

- розробити механізми надання бюджетно-грантової підтримки суб'єктам господарювання в ІТ-сфері щодо виробництва замкнутого циклу ІТ-продукції, що передбачає збільшення кількості ланок створення доданої вартості, популяризації та поширення практики виробництва власного кінцевого ІТ-продукту «*Made in Ukraine*», ініціювання реалізації показових пілотних проєктів в ІТ-сфері, а також державного замовлення на розроблення і впровадження вітчизняного програмного забезпечення;

- впровадити мотиваційні та соціально-психологічні механізми

детінізації фонду оплати праці ІТ-компаній шляхом надання програмної та інформаційно-консультаційної підтримки суб'єктам господарювання щодо необхідності посилення соціальної відповідальності бізнесу та підвищення рівня податкової культури працівників ІТ-сфери в умовах соціальної незахищеності та неможливості реалізації соціальних гарантій нелегально працюючими або тими, хто частково отримує тіньову заробітну плату;

- ініціювати внесення змін до Митного кодексу України щодо звільнення від сплати ввізного мита та ПДВ при ввезенні в Україну устаткування, обладнання, комплектуючих та інших товарів, які не виробляються в Україні, але необхідні для виробництва ІТ-продукції, одночасно передбачивши штрафні санкції за нецільове використання такого імпорту [1].

2. Фінансово-інвестиційне забезпечення ІТ-сфери та реалізації ІТ-проектів. Для цього Міністерству економіки України та Міністерству фінансів України необхідно:

- стимулювати розвиток венчурного фінансування інноваційної діяльності шляхом розроблення та прийняття Закону України «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері», в якому визначити схеми залучення приватного капіталу до фінансування прикладних НДДКР у ІТ-сфері із забезпеченням відповідних прав на інтелектуальну власність і подальшу комерціалізацію отриманих в ході таких прикладних досліджень результатів;

- передбачити штрафні санкції щодо інституцій венчурного фінансування, які не вкладають кошти у високотехнологічні галузі, а обмежуються традиційними; впровадити механізми державної підтримки та страхування венчурних інвестицій. Доцільним є створення проміжної ланки між міжнародними інвесторами, вітчизняними венчурними фондами та ІТ-стартапами, що сформує умови залучення іноземних інвестиційних ресурсів з їх подальшим перерозподілом в локальні стартапи через вітчизняні венчурні фонди [2]. При цьому, слід передбачити умову, за якої венчурні фонди отримують близько 30–50% фінансових ресурсів з Фонду на фінансування локальних проектів, а решта вкладають власні кошти;

- розробити Програму розвитку банківського кредитування діяльності ІТ-компаній, в межах якої необхідно передбачити преференції (зниження ставки податку на прибуток комерційних банків у разі спрямування ресурсів на довгострокове кредитування ІТ-проектів, створення системи гарантування кредитів комерційних банків, які надаються для реалізації інвестиційних проектів з розроблення та впровадження інформаційних технологій, зниження норми резервування для банків, які здійснюють кредитування ІТ-проектів), гарантійні механізми на зразок державного страхування кредитів для банків, які вкладають кошти в ІТ-сферу;

- сприяти розвитку нетрадиційних інструментів фінансової підтримки розвитку ІТ-сфери, таких як лізинг, форфейтинг, франчайзинг, факторинг, краудфандинг, які мають суттєві переваги адресності, прозорості та гнучкості над традиційними формами залучення фінансових ресурсів [3]. Доцільним є реформування нормативно-правової бази для розвитку лізингових відносин шляхом усунення суперечностей в нормативних актах, що регулюють лізингову діяльність щодо встановлення сум, які зараховуються до валового доходу лізингодавця, та валових витрат лізингоодержувача при сплаті лізингових платежів, що включають частину вартості майна, переданого у фінансовий лізинг, а також запровадження механізму реєстрації майна, переданого у фінансовий лізинг, з метою запобігання його незаконного продажу чи іншого недоцільного використання.

3. Розвиток ринкового середовища функціонування ІТ-сфери та її суб'єктів, зорієнтованого на посилення захищеності ІТ-продуктів та розвиток відносин сфери ІТ та реального сектору економіки. Для цього Міністерству освіти і науки України, Міністерству економіки України необхідно:

- розробити механізми посилення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності суб'єктів реального сектору економіки шляхом запровадження ефективних механізмів обліку та впровадження у виробництво результатів інтелектуальної діяльності, спрощення процедур розгляду заявок на отримання охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, розширення методичного апарату

визначення розміру шкоди, завданої порушенням прав на об'єкти права інтелектуальної власності, розробки програми захисту патентних прав і ноу-хау через звернення до спеціалізованих («патентних») судів;

- посилити поінформованість суб'єктів реального сектору економіки про можливості вітчизняної ІТ-індустрії шляхом створення інформаційної платформи для забезпечення комунікації між представниками ІТ-сфери, суб'єктами підприємницької діяльності, інвесторами і державним сектором в цілях сприяння залученню інвестицій та реалізації креативних ідей щодо створення вітчизняних ІТ-брендів з подальшими їх впровадженням у національній економіці. Доцільним у межах інформаційної платформи є формування комплексної бази даних вітчизняних ІТ-стартапів, потреб суб'єктів підприємницької діяльності і державних структур у ІТ-розробках;

- ініціювати внесення змін до КПК України щодо неправомірних дій правоохоронних органів й спроб вилучення обладнання у суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у ІТ-сфері, шляхом запровадження мораторію на вилучення електронних інформаційних систем або їх частин та запам'ятовувальних пристроїв – жорстких дисків, серверів, системних блоків, тоді як тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем повинен здійснюватися виключно шляхом зняття копії інформації, що міститься в таких системах без їх вилучення.

Література:

1. Тимошенко Н.Ю., Ронський Б.Ю. Проблеми та перспективи розвитку ІТ-індустрії в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип 17. С. 384–388.
2. Процикевич А. Недоліки державного регулювання розвитку інвестиційного процесу на ринку ІТ-послуг України. *Економічний простір*. 2018, №133. С. 91–101.
3. Проданова Л.В., Томчук О.В. Економічна політика підтримки розвитку ІТ-сфери. *Економіка і організація управління*. 2023. Вип. 1(49). С. 45–60.

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ

III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»

20 листопада 2023 року

Підписано до друку 20.12.2023 р.
Формат 60х90/16.Папір офсетний.
Обсяг – 4,9 ум друк. арк. Наклад 100 прим.
Друк ПП «Сердюк В.Л.»
Свідомство суб'єкта видавничої справи
Серія ДК №3360 від 30.12.2008 р.